HUMANIST

UITGAVE HUMANISTISCH VERBOND . NR. 7 AUG./SEPT. 1986 LOS NR.: ƒ 2,50

IS VRIJHEIDSSTRAF RECHTVAARDIG, ZINVOL?

AAN HET WOORD DE CYNISCHE GESTRAFTEN

DE LIBERALE ADVOKAAT

DE STRENGE OFFICIER V. JUSTITIE

STRAF

HET HUMANISTISCH VERBOND

Dienst Geestelijke Verzorging bij de Inrichtingen van Justitie.

In de eerste helft van 1987 zullen drie raadslieden onze dienst verlaten wegens het bereiken van de VUT, respectievelijk de pensioengerechtigde leeftijd.
In verband hiermede roepen wij belangstellenden op voor de funktie van:

HUMANISTISCH GEESTELIJK RAADSMAN/VROUW

in één of meer van de volgende inrichtingen:

Huis van Bewaring Breda
Gevangenis Breda
Huis van Bewaring Middelburg
Gevangenis 's-Gravenhage
Gevangenis Bankenbosch Veenhuizen
Huis van Bewaring Leeuwarden

Funktie-eisen:
- academisch niveau, voltooide of nagenoeg voltooide studie aan het Humanistisch Opleidings Instituut.
- bekendheid met het werk en/of relevante werkervaringen.

Het salaris wordt vastgesteld overeenkomstig de richtlijnen van het loopbaanplan voor geestelijke raadslieden bij de inrichtingen van justitie.
Nadere informatie is verkrijgbaar bij mevr. mr. Th. C. Engel, centraal geestelijk raadsvrouw, telefoon: 030-510772.
Schriftelijke sollicitaties tot uiterlijk 1 oktober 1986 te zenden aan:
De centraal geestelijk raadsvrouw bij de inrichtingen van justitie, J. M. Kemperstraat 1, 3581 KG Utrecht.

HET MAANDBLAD

HUMANIST

IS EEN UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

41ste jaargang aug./sept. 1986 nummer zeven
Oudkerkhof 11, postbus 114, 3500 AC Utrecht, 030-318145

REDAKTIE

Hes van Huizen

VORMGEVING

Hes van Huizen/Rik Tazelaar

MEDEWERKERS

Bert Boelaars
Annette Fienig
Theodor Holman
Tom Jansen
Koos Meinderts
Chris Pennarts
Martin Simek
Liesbeth Sluiter
Ingeborg van Teeseling
Rob Tielman
Chiel Verduijn
Jeroen Nugteren
Dick van der Peijl

REDAKTIEKOMMISSIE

Henk Smit (voorzitter)
Mettha de Nachtegaal
Rina Spigt
Jan de Leede

Het volgende nummer verschijnt in september 1986.
Kopij moet uiterlijk binnen zijn op 12 september.
Dit blad is gedrukt bij Brouwer Offset bv, Utrecht.

WORD LID VAN HET HUMANISTISCH VERBOND OF NEEM 'N ABONNEMENT OP DE „HUMANIST"

Een abonnement op de „Humanist" kost *f* 25,– per jaar.
De kontributie voor het lidmaatschap van het HV stelt u zelf vast. De minimumkontributie is *f* 65,– per jaar, inklusief een abonnement op de „Humanist". Mede-leden hoeven geen kontributie te betalen. Als richtlijn voor de vaststelling van de bijdragen houden veel leden een half procent van hun inkomen aan. Voor leden met een bruto inkomen beneden de *f* 18.000,– per jaar bedraagt de minimumkontributie *f* 45,– per jaar. Voor jongeren onder de 27 jaar bedraagt de minimumkontributie *f* 30,– per jaar. Gezinsleden en huisgenoten kunnen zelfstandig lid worden voor *f* 15,– per jaar. Men ontvangt dan geen „Humanist".

Geef u op als lid van het Humanistisch Verbond of neem een abonnement op de „Humanist". Bel 030 - 31 81 45 of schrijf naar: Postbus 114, 3500 AC Utrecht.
Wacht met betalen tot u een akseptgirokaart ontvangt.

VAN DE REDAKTIE

Voor u het nieuwste nummer van de "Humanist". Uw humanistisch lijfblad heeft enige veranderingen ondergaan. Zo zal de "Humanist" in het vervolg op wit papier worden gedrukt en is de vormgeving strakker. Ook streven wij ernaar om u in de toekomst nog beter op de hoogte te houden van wat er speelt in de humanistische wereld en reiken wij u vraagstukken aan om bij stil te staan (zoals deze maand over straf). Wij hopen u zo nog meer dan voorheen te inspireren.
De voorbereidingen voor deze veranderingen vergden meer tijd dan wij dachten. Daarom heeft u het augustusnummer moeten ontberen.
Onze ekskuses daarvoor.

De redaktie

INHOUD

Zimbabwe centraal in Derde Wereldcampagne . . . . . pag. 4
Kanoërs vol rampspoed van start . . . . . pag. 4
Speciale aanbieding: boekje van Iteke Weeda . . . . . pag. 5
Aankondiging Anton Constandse Dag . . . . . pag. 5
HVO pleit voor gelijkberechtiging . . . . . pag. 6
Uitslag HOI-examens . . . . . pag. 6
Straf: rechtvaardig en zinvol? . . . . . pag. 7
Straf: de cynische jonggestraften . . . . . pag. 8
Straf: de liberale advokaat . . . . . pag. 10
Straf: de strenge officier van justitie . . . . . pag. 12
Holman op bezoek bij de holenmens . . . . . pag. 16
Esperantisten zien na eeuw nog steeds heil in hun taal . . . pag. 19
Hernieuwde dialoog tussen humanisten en christenen . . . pag. 20
Brieven van lezers . . . . . pag. 22
Indianen houden doldraaiende westerlingen spiegel voor pag. 24
Kleine berichten . . . . . pag. 26
Het HV-gebeuren . . . . . pag. 28
Nieuwe stellingen Humanistisch Perspektief . . . . . pag. 30
Het laatste Stilleven van Koos Meinderts . . . . . pag. 32

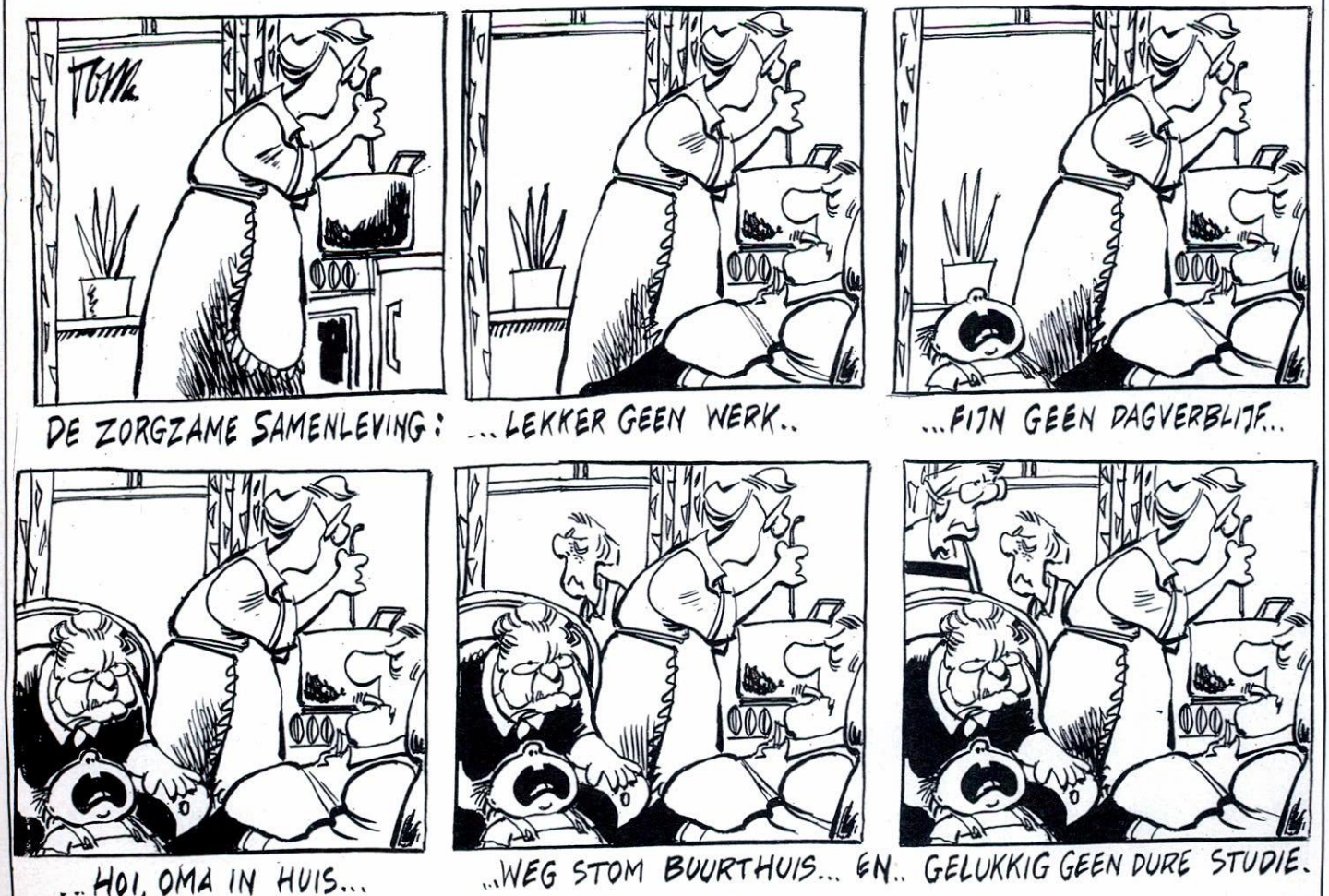

ZIMBABWE CENTRAAL IN DERDE WERELD CAMPAGNE VAN HIVOS

Op zaterdag 27 september zal het Erasmushuis, het landelijk centrum van het HV, zijn omgetoverd in een Zimbabwaanse markt waar van alles te zien en te doen is.
Deze Derde Werelddag is de start van een halfjaar durende campagne die is gericht op het jonge, Afrikaanse land Zimbabwe. De humanistische organisatie voor ontwikkelingssamenwerking HIVOS steunt al verscheidene projekten in Zimbabwe. Samen met het Humanistisch Verbond Humanitas en het Humanistisch Overleg Mensenrechten (HOM) wil men proberen het komend half jaar meer aandacht en steun voor dit Afrikaanse land te krijgen.

Onlangs vierde Zimbabwe de dag dat het zes jaar geleden onafhankelijk werd. Na 15 jaar bittere vrijheidsstrijd veroverde in 1980 de zwarte meerderheid van de bevolking de macht. De huidige premier Robert Moegabe sprak op die gedenkwaardige dag in 1980 de hoopvolle woorden tegen de blanken: „Al bestreed ik u gisteren nog als een vijand, vandaag bent u een vriend geworden, met hetzelfde nationale belang, dezelfde trouw, rechten en plichten als ik. Al haatte u mij gisteren, vandaag kunt u niet de liefde uit de weg gaan die ons verbindt".
Moegabes politiek van verzoening en streven naar een harmonieuze, multiraciale samenleving heeft sindsdien zeker vruchten afgeworpen. De demokratie is in opbouw en op het vlak van de mensenrechten is veel bereikt. Maar er zijn ook problemen. Zoals het leger dat tegenstanders van Moegabe vermoordt en de plannen voor een éénpartij systeem. Zimbabwe grenst in het zuiden aan Zuid-Afrika en is daardoor één van de zogeheten frontlijnstaten. Uiteraard keert ook Zimbabwe zich tegen dat land met zijn verderfelijk Apartheidssysteem. Zimbabwe is daardoor extra kwetsbaar. Zoals sankties tegen Zuid-Afrika, die indirekt ook Zimbabwe zullen treffen. Reden genoeg dus voor speciale aandacht en extra steun voor dit jonge Afrikaanse land.

De Derde Wereld Dag in het Erasmushuis (Oudkerkhof 11 in Utrecht) is voor iedereen vrij toegankelijk. Er is veel informatie voorhanden. Bijvoorbeeld van twee HIVOS-mensen die onlangs enige ontwikkelingsprojekten bezochten waaraan HIVOS steun verleent. Ook zal er muziek zijn uit Zimbabwe, worden er films vertoond en zijn er Afrikaanse versnaperingen voorhanden. De kleurrijke markt is open vanaf 10.00 uur en zal duren tot een uur of vier 's middags. Informatie: HIVOS, tel. 070-636907. **(HvH)**

HIVOS-kanoërs vol rampspoed van start

Half maart werden ze uitgewuifd door de toenmalige minister Schoo. Per kano willen ze naar het eiland Lombok peddelen, zo'n 12.000 km verderop. Heleen en Michael zijn vooral voor het avontuur weg. Maar ook voor HIVOS, het Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking. Via deze tocht hopen zij op aandacht (én steun) voor een visserijprojekt dat HIVOS op Lombok financiert. Behalve uiteraard veel belangstelling onderweg, schrijven zij elke drie maanden een reisbrief voor belangstellenden thuis.

De eerste reisbrief van het wakkere tweetal is inmiddels bij de redaktie van de Humanist ontvangen. We kunnen u dus iets in het kort vertellen over hun eerste wederwaardigheden.
Die vielen niet mee. Op de eerste pagina's van hun reisbrief lezen we niet veel meer dan rampspoed: lekke boot – alles nat – allebei ziek – bittere kou – harde tegenstroom – veel regen – weer ziek-meer kou – nog meer regen. Aan het eind van deze opsomming hebben Heleen en Michael het vertrouwde Nederland nog niet eens achter zich gelaten.
Ze sterken aan bij vrienden in Limburg. Daar blijven ze een maand en zijn dan zo hopeloos achter op hun schema dat ze zich op een vrachtschip naar België laten varen. Daar gaan de kano's weer in het water. Met nieuwe kracht en moed peddelen ze dan moeizaam zuidwaarts. De tocht gaat over de Maas.
Tot diep in Frankrijk blijven de peddelaars gekonfronteerd met een zeer sterke tegenstroom. Via talloos veel sluizen gaan ze langzaam omhoog. Bij elke sluis zo'n drie meter. Inmiddels worden de heuvels bergen en hebben Michael en Heleen langzamerhand ook echt het gevoel dat ze op weg zijn.
Was er eigenlijk nog iets leuks te melden, zult u zich misschien afvragen na zoveel rampspoed. Waarom gaan ze eigenlijk nog door? Ook daar geven Heleen en Michael in hun eerste reisbrief antwoord op. Want tegenover alle ellende staan wel de vele fantastische ontmoetingen met mensen die zij onderweg toevallig tegenkomen. Duimen die omhoog gaan, koffie en soep die worden aangereikt. Een douche en een gastvrij bed in een vreemd land. Momenteel zitten de twee in Yoegoslavië. Van kou zullen ze wel geen last meer hebben. Maar verder staat hen ongetwijfeld nog van alles te wachten op hun lange, lange weg naar Lombok. (Wordt Vervolgd)

Misschien wilt u veel persoonlijker en uitgebreider op de hoogte blijven van de wederwaardigheden van ons avontuurlijk stel. Dat kan, als u (minimaal) 30 gulden overmaakt op giro 716.000 ten name van HIVOS in Den Haag onder vermelding van „Lombok-visserijprojekt", dan krijgt u elk kwartaal hun lange reisbrief in de bus. (HvH)

SPECIALE PRIJS VOOR HUMANIST-LEZERS BOEKJE ITEKE WEEDA

Van het gezin als hoeksteen van de samenleving naar de mens als middelpunt van een eigen vriendschapsnetwerk. Dat was in het kort de boodschap van Iteke Weeda tijdens de Socrateslezing die zij eind 1985 hield voor het Humanistisch Verbond. Zij sprak toen over liefde net als een half jaar later ter gelegenheid van haar oratie bij de aanvaarding van het hoogleraarschap Vrouwenemancipatievraagstukken aan de universiteit van Groningen.

Deze twee lezingen werden gebundeld in het boekje „Over liefde gesproken". Lezers van de Humanist kunnen dit boekje kopen voor de speciale prijs van *f* 7,50. (De normale prijs is *f* 9,90). U hoeft alleen maar dit artikeltje uit te knippen en bij de boekhandel in te leveren om deze korting bij aankoop van het boek te verkrijgen.

Dit aanbod geldt tot 1 december 1986.

AKTIENUMMER: 469-579

ITEKE WEEDA

OVER LIEFDE GESPROKEN

DYNAMIEK EN DILEMMA IN MENSELIJKE VERHOUDINGEN

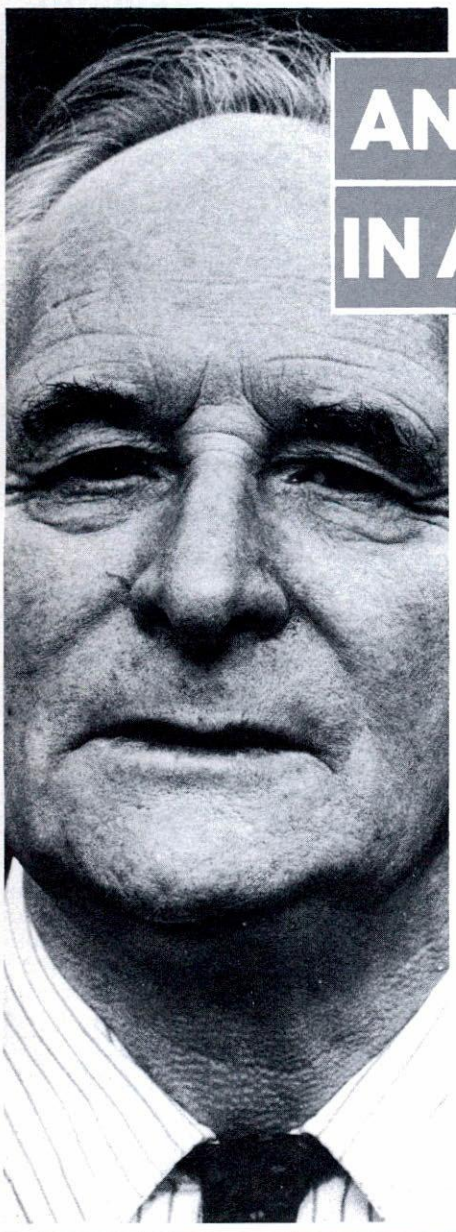

ANTON CONSTANDSE-DAG IN AMSTERDAM

Zaterdag 13 september zal er in Amsterdam een speciale dag worden gehouden onder het motto „In niets Neutraal". Dit motto is ontleend aan de vorig jaar overleden vrijdenker en humanist Anton Constandse. Zijn figuur en ideeën staan dan ook centraal op deze themadag.

De organisatie is in handen van het Humanistisch Studiecentrum Nederland (HSN) en wordt gehouden in De Kleine Komedie aan de Amstel in Amsterdam.

Het programma ziet er als volgt uit.

Vanaf 9.45 uur is er koffie en kan men kijken langs de stands met boeken, brochures, folders en affiches.

Om 10.15 uur wordt iedereen verwelkomd en zullen er enige inleidingen worden gehouden waarin Anton Constandse centraal zal staan. Zo houdt *Rudolf de Jong* een algemene inleiding en *Wim van Dooren* zal achtergrond en motief belichten. Vorm en aktie door *Joop van Tijn,* Anton Constandse en het buitenland door *Bram van der Lek,* Anton Constandse en de politieke kultuur/kultuurpolitiek door *Henk Hofland.*

Tijdens de middagpauze is er gelegenheid om video's te bekijken en de kleine expositie in de wandelgangen te bewonderen.

Om 14.15 uur start vervolgens een diskussie onder het motto „Ben je nou gelukkig?" Vraag is hoe we kijken naar de waarden van samenleving en maatschappij. De diskussie zal worden geleid door Mies Bouwhuys. Deelnemers zijn onder andere Hans Ramaer, Thom Holterman, Fries de Vries, Martin Paulissen, Harm van Houten, Henk de Groot en Gé Nabrink.

Om 16.00 uur zal deze Anton Constandse-dag worden besloten.

Toegangskaarten worden u (zolang de zaal niet is uitverkocht) toegezonden na ontvangst van *f* 12,50 per persoon op postgiro 550334 ten name van het HSN te Amsterdam onder vermelding van „AC-dag 1986". Bij de prijs is een dokumentatiemap, de eerste kop koffie en de eerste kop thee inbegrepen. Lunch is voor eigen rekening.

Voor zover nog beschikbaar zijn kaarten vanaf 6 september ook aan de zaal te verkrijgen.

IN NIETS NEUTRAAL

HVO PLEIT VOOR GELIJKBEKOSTIGING

Onlangs heeft de stichting Humanistisch Vormingsonderwijs (HVO) een uitgebreide beleidsnota uitgegeven met de titel „HVO-verlangd onderwijs, een antwoord op de verzuiling". In deze nota pleit het HVO voor een gelijkwaardige erkenning en daaraan gekoppelde subsidie. In de nota is een twaalfpuntig manifest opgenomen. Hierin zijn in het kort de wensen en eisen van het HVO geformuleerd (zie onder). Ook wordt in de nota een overzicht gegeven van 15 jaar humanistisch vormingsonderwijs. In die jaren heeft het HVO een snelle groei doorgemaakt. Er zijn nu bijna 400 HVO-gevenden die in 1864 lesgroepen op 941 scholen zo'n 30.000 leerlingen les geven.
Ouders en hun kinderen moeten via een schriftelijk verzoek hun wens voor HVO kenbaar maken. Daarom kan worden gesteld dat humanistisch vormingsonderwijs ook verlangd onderwijs is.
Helaas komt verdere groei steeds meer in gevaar doordat de toegewezen subsidie hetzelfde blijft. Overbelasting en stagnatie is het gevolg. Een andere faktor die de groei van het HVO bemoeilijkt, is de slechte rechtspositie van de onderwijsgevenden. De kwalifikatieeisen gingen omhoog, maar de bezoldiging bleef ver achter bij die van andere vakleerkrachten.
Gemeentelijke subsidies van het HVO gingen soms zelfs omlaag omdat de gemeentes zelf in financiële problemen belandden. Als de situatie zo blijft, zal waarschijnlijk inkrimping van het nivo noodzakelijk zijn. Dit zou een slechte zaak zijn, juist nu blijkt dat steeds meer mensen humanistisch vormingsonderwijs kiezen.
De nota van het HVO geeft ook een uitgebreide becijfering van wat in de komende jaren een gewenste groei en daaraan gekoppelde gewenste subsidiëring zou zijn.
U kunt de nota „HVO-verlangd onderwijs" aanvragen door te bellen naar het HVO: 030-318145 toestel 35. Ook kunt u daar de HVO-Nieuwsbrief aanvragen.

HOI-examens: 18 geslaagd, zes met lof

In juni werden er op het humanistisch opleidingsinstituut HOI weer examens gehouden. Dit jaar waren er 19 kandidaten. Op één na (herexamen) slaagden zij allen, waarvan zes met lof. De HOI-examenkommissie was zeer te spreken over het nivo van de eindgesprekken. „Het lijkt erop dat wij het HBO-nivo ontgroeid zijn", merkt HOI-direkteur Ton Jorna in dit verband op. De volgende studenten hebben dit jaar hun HOI-diploma behaald en mogen wij dus feliciteren:
Rieky van Elk, Annemieke van der Ent, Carla I. Wentink, Florentine Heringa, Gerard Molmans, Hermien Kuindersma, Anneliese Groeneveld, Annemiek Horstman, Liesbeth Mees ten Oever, Elleke Francken, Els Berkhout-Dhont, Josje le Rûtte, Joke Hoiting, Ellen Winkler, Dorien Kamphuis, Amarja Kamp, Aafje Manshanden, Zier Baak.

HVO-MANIFEST: TWAALF WENSEN EN EISEN

- De vrijheid van onderwijs en de vrijheid van levensovertuiging zijn in de grondwet verankerd.
- In het onderwijsbestel zijn de beide vrijheden gekoppeld.
- De grondwet verplicht regering en parlement deze vrijheden te garanderen.
- De verzuilde school is niet de enige oplossing.
- De wetgever mag de uniform verzuilde school niet als enig alternatief opdringen.
- Een aktief pluriforme school met levensbeschouwelijk onderwijs is een gelijkwaardig alternatief voor een uniform levensbeschouwelijke school.
- Humanistisch vormingsonderwijs in de pluriforme school is het humanistisch antwoord op de verzuiling.
- In de keuze voor HVO zijn de vrijheid van onderwijs en levensovertuiging gekoppeld.
- Belangstelling van ouders en leerlingen wordt direkt gemeten.
- HVO is verlangd onderwijs.
- Bekostiging van HVO is een logische konsekwentie van de vrijheid van onderwijs.
- De organisatie van het HVO is voorbereid op de bekostiging.

Boek „Praktisch humanisme" verschenen

Onlangs verscheen het boek „Praktisch Humanisme, morele-/geestelijke begeleiding en moraal-/vormingsonderwijs in België en Nederland." (127 pag.)
In deze bundel zijn de lezingen opgenomen die werden gehouden tijdens het kongres over verwante levensbeschouwing, opleiding en beroepssoort (december 1985 te Brussel). Voorts geeft het boek een beeld van het Humanistisch Opleidings Instituut (en zijn verschillende bijdragen van medewerkers van het HOI) en de vrijzinnigheid in België. Het boek kost ƒ 12,50 en is te bestellen door overmaking van ƒ 12,50 + ƒ 2,50 (porti) op girorekening 38199797 van het Humanistisch Opleidings Instituut te Utrecht, onder vermelding van: „Praktisch Humanisme".

Centrale Volksbank: voor iedere gezindte?

Begin dit jaar nam in Utrecht de Centrale Volksbank (CVB) een nieuw hoofdkantoor in gebruik. Bij die gelegenheid werden schenkingen gedaan aan de gemeente Utrecht, de Zusters Augustinessen en de Radboudstichting. De laatste is de katholieke pendant van de humanistische Stichting Socrates (o.a. belast met de instandhouding van bijzondere leerstoelen van de universiteit).
Omdat de naam „Centrale Volksbank" suggereert dat het om een neutraal of algemeen bankbedrijf gaat, wekten de schenkingen aan twee RK-instellingen bij het HV verwondering. Per brief werd gevraagd om een toelichting. De direktie van de CVB vond dat niet leuk en schreef: „Mede gelet op de toonzetting van uw schrijven, hebben wij geen aanleiding om ons oorspronkelijk besluit te wijzigen". En voorts: „Onze achtergrond en afkomst worden door ons in ere gehouden".
Die achtergrond is inderdaad een roomse. De CVB is voortgekomen uit de katholieke arbeidersbeweging. Sedert enige jaren wordt nauw samengewerkt met de andere bondsspaarbanken, waaronder de uit het NVV ontstane ASN (Algemene Spaarbank Nederland).
Toch mag het merkwaardig heten dat de CVB bij schenkingen de katholieken extra bedeelt. Bij de werving van kliënten is uiteraard de levensbeschouwelijke identiteit geen punt. Dan profiteert de CVB zelfs van de suggestie die haar naam licht wekt: dat zij er *voor iedereen* zou zijn.

IS VRIJHEIDSSTRAF RECHTVAARDIG EN ZINVOL?

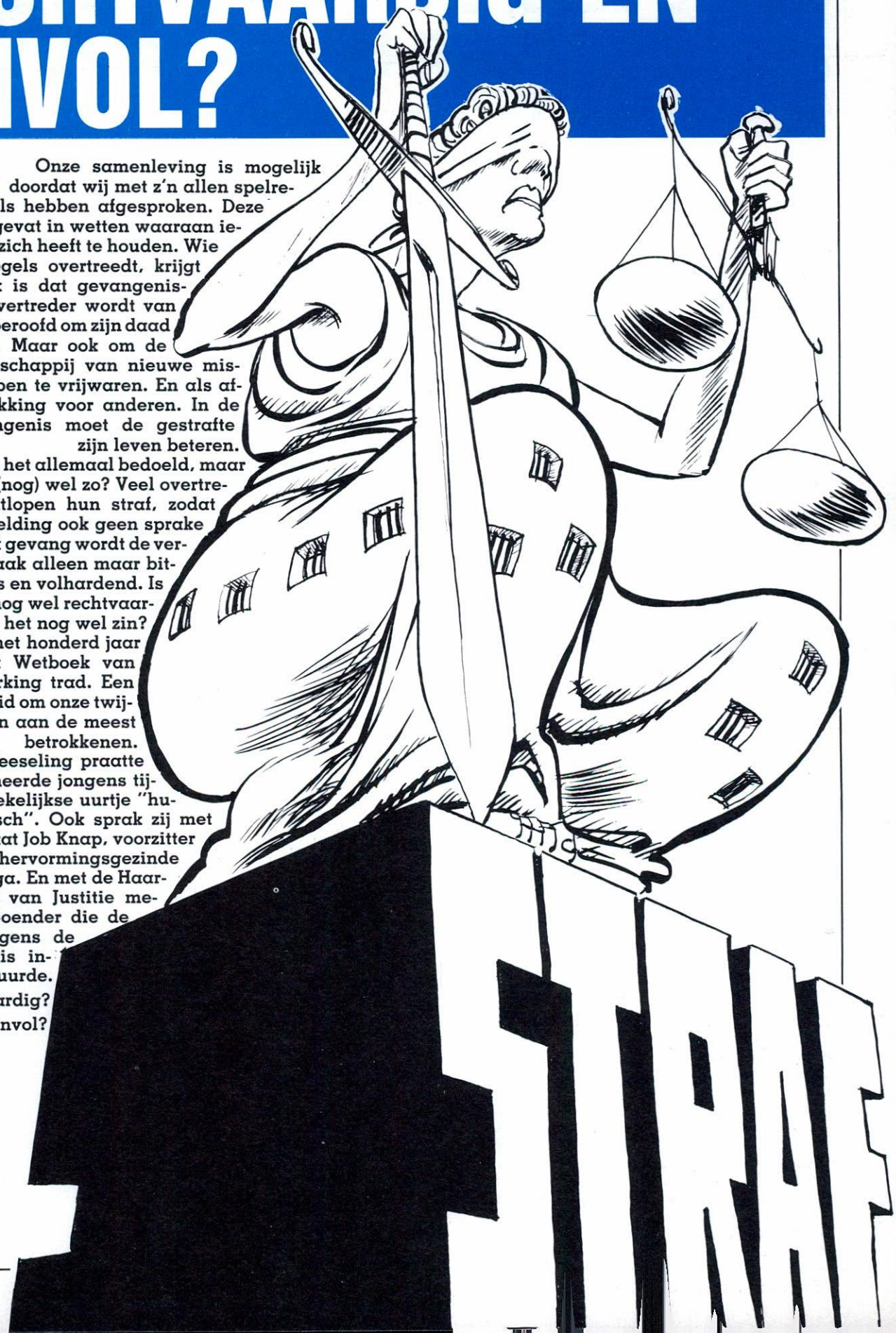

Onze samenleving is mogelijk doordat wij met z'n allen spelregels hebben afgesproken. Deze zijn gevat in wetten waaraan iedereen zich heeft te houden. Wie de spelregels overtreedt, krijgt straf. Vaak is dat gevangenisstraf. Een overtreder wordt van zijn vrijheid beroofd om zijn daad te vergelden. Maar ook om de maatschappij van nieuwe misstappen te vrijwaren. En als afschrikking voor anderen. In de gevangenis moet de gestrafte zijn leven beteren.

Zo is het allemaal bedoeld, maar is het (nog) wel zo? Veel overtreders ontlopen hun straf, zodat van vergelding ook geen sprake is. En in het gevang wordt de veroordeelde vaak alleen maar bitter, rancuneus en volhardend. Is vrijheidsstraf nog wel rechtvaardig, heeft het nog wel zin?

Deze maand is het honderd jaar geleden dat het Wetboek van Strafrecht in werking trad. Een mooie gelegenheid om onze twijfel voor te leggen aan de meest betrokkenen.

Ingeborg van Teeseling praatte met 15 gedetineerde jongens tijdens hun wekelijkse uurtje "humanistisch". Ook sprak zij met de advokaat Job Knap, voorzitter van de hervormingsgezinde Coornhert-Liga. En met de Haarlemse officier van Justitie mevrouw Hemmes-Boender die de 15 jongens de gevangenis instuurde.

Rechtvaardig?

Zinvol?

WAT HEBBEN ZE ER AAN OM ONS OP TE SLUITEN? JE WORDT ER ALLEEN MAAR BOOS VAN!

Haarlem. Huis van bewaring „de Vest". Een hoge muur, metertje gras, prikkeldraad. In het bastion daarachter zitten jonge jongens (18 tot 23 jaar) in voor-arrest. Weken, vaker maanden wachten totdat je straf bekend is. Verhoren, advokaten, processen, in beroep gaan, rechters en officieren van justitie. En ondertussen zitten ze hier, achter de deur. Die dicht is, het grootste deel van de dag.
Het is juli en rustig op straat. Vakantie. De busschauffeur grijnst eens als ik zeg waar ik heen moet. „Hij komt er wel weer uit, hoor wijffie", zegt hij en knipoogt. Ik laat het zo. Vooral als hij me nog eens bemoedigend nazwaait als ik ben uitgestapt.
Binnen blijf ik me vergissen. Denk dat deuren open kunnen en dat je zelf ook eens een gang kunt inslaan. Nel Hordijk lacht erom. Als humanistisch raadsvrouw met 8 jaar ervaring maakt ze die fouten niet meer. In het piepkleine kamertje dat ze deelt met de dominee, bereidt ze me voor op haar wekelijkse gespreksgroep. Deze keer praten de vijftien jongens over straft. Op mijn verzoek. Nel voorspelt me een chaotische middag. En dat blijkt een understatement. Lagere school op schoolreisje. Ik begrijp steeds beter waarom ik niet het onderwijs ben ingegaan.
„Dit is het enige uur in de week dat ze vrijuit kunnen praten. Zonder bewakers. Daarom komt dan alles er tegelijk uit. Ik zou maar rustig beginnen als ik jou was." En dat probeer ik. Met de meest voor de hand liggende opening. Hoe is het hier als je zoals ik niet weg kunt straks?

„Als je niet werkt, zit je drie-en-twintig uur op je cel. Slapen, eten, slapen, eten. Beetje lezen. Elke dag weer. Je kunt het beste iets gaan doen. Studeren. Werken desnoods. Parapluutjes-voor-op-kinderijsjes inpakken. Voor vijfentwintig gulden per week. Maar dat is beter dan niks. Want dan ga je tegen de muren op. Eens in de week een uur bezoek. Daar kijk je naar uit, alhoewel dat ook geen pretje is. Het is nogal wat om van iemand te vragen langs te komen in een gevangenis. En je moet je helemaal uitkleden om gefouilleerd te worden. Zelfs tussen je billen kijken ze of je niks meesmokkelt. Dat is vaste prik. En weigeren is er niet bij, hoor. Dan krijg je zes man op je nek die het wel even voor je zullen regelen. Diezelfde zes man die na de fouillering bij het gesprek zitten tussen jou en je bezoek. Maar dat heb je ervoor over. Je moet toch wát."
De spreker kijkt om zich heen. Kin omhoog, blik snel de kring rond, zo van: nu praat ik, wil iedereen even zijn mond houden?! Ik vraag hem hoe lang hij hier zit. „Zes maanden." En wanneer kom je vrij? „Volgende week." Gelach. Wanneer ben je weer terug? roept één van de maten. „Ook volgende week" is het antwoord. Op mijn cynische blik komt een wat geïrriteerde reaktie. Alsof ik in twijfel trek dat hij tot echte mannendaden in staat is. „De kans zit er dik in. Ik ga gewoon door met wat ik deed. Dat is wat ik kan. En als ik daarvoor gepakt word, is dat jammer." „Pasgeleden kwam een gozer alweer na een dag terug, weet je nog?" roept één van de jongens aan de andere kant van de tafel. „Gepakt voor een rekenmachientje." Er wordt gelachen. Wat een kluns!
„Je laat je toch niet pakken voor zoiets kleins? Stom hoor. Dat is de straf niet waard. Je moet het afwegen: welk risiko loop je en wat win je ermee. Ik zet kraken. Daar maak ik flinke winst mee. Dát is het zitten waard. Ik reken het uit. Op inbraak staat zoveel jaar maximaal. Daar moet voor mij zoveel geld tegenover staan. Een paar tientjes per dag. Dat is een goeie deal. Dus gebruik ik geen geweld bij een kraak. Omdat ik dan een hogere straf krijgt voor evenveel geld. Goede organisatie en planning, daar gaat het om."

Volstrekt zinloos

Vind jij dat je een rechtvaardige straf hebt gekregen?
Hij roert in zijn kopje en zegt dan: „Ja, rechtvaardig voor iedereen. Zij hebben mij en ik heb mijn geld." Er wordt wat gesputterd om me heen. „Ik vind het allemaal onzin", zegt een brede jongen schuin tegenover me. Kleine ogen, melkboerenhondenhaar en net iets minder trendy gekleed dan de rest. „Ik vraag me wel eens af wat ik hier zit te doen. Volstrekt zinloos. Wat hebben ze er aan om ons op te sluiten? Je wordt er alleen maar boos van. Je hoort het: voor iets kleins wil niemand gepakt worden. Dus bedenken we voor de volgende keer iets groots."
Als gevangenisstraf geen zin heeft wat dan wel?
Volgt aarzeling en vermoeid schouderophalen. Waarom moet je eigenlijk altijd alternatieven hebben? „Meer geld", zegt zijn buurman. En als iedereen over hem heenvalt: „Ja, dat meen ik. Alles is hartstikke duur buiten. Ze zouden ons meer geld moeten geven. Dan jatte ik niet meer."
Welk bedrag zou genoeg zijn om jou uit dit gebouw te houden?
„Eh, drieduizend gulden in de maand." Gelach. Dat lijkt iedereen wel wat.
Maar als je nou ergens geld zag liggen? Kom je daar dan niet aan?
„Jawel, tuurlijk, dan neem ik het mee. Geld is geld. En de kick van jatten, dat is echt fantastisch." Dus maakt het niet uit hoeveel geld je krijgt? Je blijft het doen? „Ja, maar misschien minder snel. Omdat ik niet meer zo loop te zoeken. Ik ben dan bezig. Zaakje opzetten, huisje inrichten, misschien een vrouw en kinderen. Dat kun je je veroorloven als je elke maand een vaste hoop geld hebt."

Straf afschaffen

De club luistert niet meer. Al die dwaze dromen. Genoeg geld hebben? Als Pasen en Pinksteren op dezelfde dag vallen. Ik probeer het nog eens. Als jij rechter zou zijn geweest, wat had je jezelf dan voor straf gegeven? De heren vallen hinnekend onder de tafel. Dit mens is gek. Niet goed bij haar hoofd. „Niks natuurlijk", zegt een jongen die eruit ziet als een matroos eerste klasse. Kleurige tatoeages op indrukwekkend gespierde armen. „Neem mij nou. Ik heb zo'n twintig mensen van hun fiets getrokken. En ja, soms een paar klappen uitgedeeld. Beetje dollen gewoon. Wat

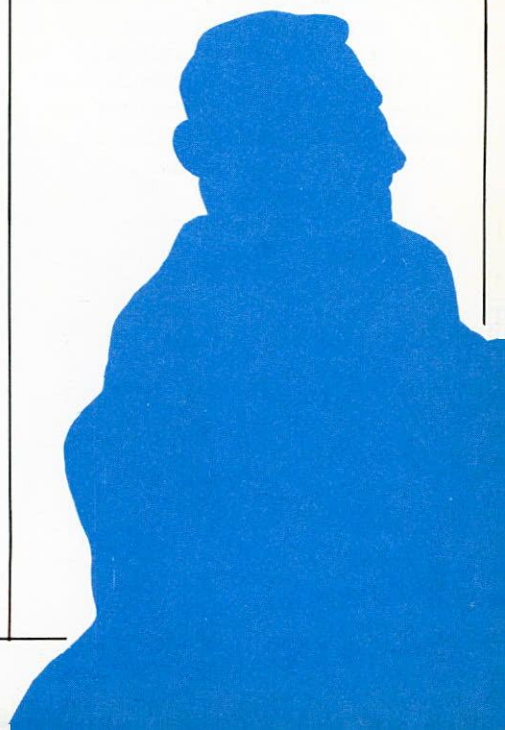

is daar nou erg aan? Krijg ik acht maanden voor. Belachelijk, daar moeten ze maar tegen kunnen. En zeker die drie homo's die ik in elkaar geslagen heb. Dat is toch mijn goed recht? Ze moeten die vieze flikkers opsluiten, niet mij."
Niet straffen dus. Goed. We schaffen straf af. Alles kan. Wat dan? „Dan gaan we het meer doen natuurlijk. Lekker lachen." maar als jij zo denkt, doen anderen dat ook. Jij kunt zelf ook slachtoffer worden. „Ik sla gewoon terug." Maar als de aanvaller nou harder slaat? Hij kijkt eens naar zijn buurman. Zoekt een antwoord. Krijgt alleen een grote grijns. „Ik heb het liever zoals het nu is", zegt iemand anders. „Dat niet iedereen zelf wraak gaat nemen. Nu heb je nog eens kans om in leven te blijven."

Zo weer terug

„Ik vind straf niet slecht. Het moet alleen zin hebben." Het blonde engeltje iets verderop was me al eerder opgevallen. Er is wat ruimte tussen hem en degene die naast hem zit. Hij lijkt ook te klein en te kwestbaar. Vast een foutje dat hij hier zit, denk ik hoopvol. Maar toch: mishandeling. „Als ik vrij kom heb ik tien maanden gezeten. Dan heb ik niks meer. Mijn moeder wil me niet meer kennen. Geen baan, geen huis. Ik wil best tien maanden zitten, maar dan wil ik de helft van die tijd iets zinnigs gaan doen. Ik heb nog nooit echt op school gezeten, dus een goeie baan zit er niet in. Misschien kunnen ze me in de tussentijd wat leren. En zorgen dat ik een huis krijg. Zodat ik opnieuw kan beginnen. Als ik nu loskom, moet ik toch wát. De enige die werk voor me heeft, is mijn broer. En die is pooier. Dan ben ik hier zo weer terug. Ach, ik ken het hier nu wel. Heb hier al vaker gezeten. Eigenlijk is dit alles wat ik heb."
En de mensen die hier voor de eerste keer zitten? Zien die het ook zo somber in? De matroos ruikt zijn kans. „Nee, voor diefstal of mishandeling kom ik hier niet meer. Wel voor moord. Het eerste wat ik doe als ik buiten kom is mijn wijf omleggen."
In een eindeloze stroom scheldwoorden komt het eruit. Hoe hij samen met zijn vriendin was opgepakt en haar had horen schreeuwen. Hij had gepraat en alle schuld op zich genomen. Als zij maar vrij zou komen. Zijn verloofde. Zijn toekomstige vrouw. En nu, na een paar weken hoort hij dat ze het met anderen aanlegt. Terwijl ze op hem zou wachten. Zijn woede loopt over. En ik ben geschokt, beschermde burgertrut die ik ben. Zoveel destruktie, ik val er even van stil. Voor de jongens is het juist een mooi onderwerp. Vrouwen! Met een half oor luister ik naar de bekende machotaal. Totdat de jongen met het melkboerenhondenhaar zich in het gesprek mengt. „Dat zeg je nou wel. Maar misschien ben je wel helemaal blind op 'r. Dan zie je haar weer en wil je haar alleen maar omhelzen. Bij mij gaat dat tenminste zo, maar ik heb dan ook een week hartje." De jongens lachen als hij bij het woord „omhelzen" het bijpassende gebaar maakt en kijkt alsof hij Madonna in zijn armen houdt. Ik ben ontroerd.

Niet meer zo alleen

Wat buiten wacht is dus belangrijk. Of ze je steunen, bij je blijven. Een lange, mooie jongen vecht zich door de brei van woorden heen. Hij zit voor de eerste keer en is duidelijk nog niet zo door de wol geverfd. „Ik vind het hier niet meevallen. De muren komen op je af. Je voelt je onzeker. Kunt nooit eens rustig praten met iemand, familie of vrienden. Je hebt het niet meer in de hand. Alles draait door zonder jou. Wie weet wat ze denken of over je horen? Je kunt geen weerwoord geven of laten zien dat het ook anders kan. Je bent echt opgesloten. En privacy nul. Ze kijken 's avonds door het luikje. Ze doorzoeken je cel. En bij het minste krijg je een rooie kaart. Mag je niet meer van de cel af of kom je in de isoleer. Ik zou willen dat die deuren eens open gingen. Meer vrijheid, meer rekreatie en praten met elkaar. Dat je niet meer zo alleen bent. Vaker bezoek en telefoneren. Beter eten.
Ik hoor wel eens dat er gevangenissen zijn waar je in groepjes zit. Buiten werken, sporten, voor elkaar koken en samen in een huis wonen. Dat lijkt me wel wat."

Voortvluchtig

Wat vinden jullie zelf dat niet kan? „Verkrachten. Dat vind ik geen stijl. Die jongens die hun zusje van elf pakken. Dat kan niet. We hebben er hier wel eens een gehad. Die is flink aangepakt. Per ongeluk koffie over hem heen gooien, tegen hem op lopen. Die gozers moeten ze echt flink straffen. Niet opsluiten, want dan hebben wij ermee te maken. In elkaar slaan, pijn laten voelen. Dat heeft zin." Is pijn erger dan opgesloten worden? „Ik ben anderhalf jaar voortvluchtig geweest," zegt de engel. „Dat vond ik het ergste. Nergens kunnen blijven. Niet rustig slapen, niet naar je familie kunnen. En niemand wil je helpen, dus je kunt nergens heen. Rondzwerven. Mijn moeder kreeg elke avond politie aan de deur. Eigenlijk was het net als hier. Afgesloten. Daar word je dol van. Echt maf."

Nu is één van de jongens het zat. De hele tijd zat hij al met zijn hoofd te schudden als er iets verteld werd over de gevangenis. „Je moet niet zeuren. Je hebt iets gedaan, daar was je zelf bij. Je bent gepakt en dat is jammer, maar eigen schuld. Zij zijn niet de klootzakken, dat ben je zelf. Wees maar blij dat ze je niet ophangen, zoals die heroinesmokkelaars in Maleisië. Je bent net zo zielig als je jezelf vindt. Je bent stom geweest en daar betaal je voor."
Tot mijn verbazing knikt vrijwel iedereen. Zo simpel is het dus eigenlijk. Eigen schuld, dikke bult. En niet zeuren. Zeker niet over hoe het anders moet. Het is zoals het is.

Ingeborg van Teeseling

DE HUMANISTISCHE GESPREKSGROEP VOOR GEDETINEERDE JONGEREN

„Ik vraag me wel eens af wat ik hier zit te doen. Volstrekt zinloos. Wat hebben ze er aan om ons op te sluiten?

DE MAATSCHAPPIJ STRAFT DE KRIMINEEL ALS BLIKSEMAFLEIDER VOOR DE ECHTE PROBLEMEN

De Coornhertliga. Vooraanstaand kritika van ontwikkelingen op het gebied van het strafrecht. De „deskundigen-aktiegroep" die probeert de diskussie over verandering en verbetering van dat rechtssysteem op gang te houden en van argumenten te voorzien. Na 15 jaar nog steeds oplettend. Job Knap is advokaat en haar voorzitter. Maar hij had net zo goed antroposofisch huisarts kunnen zijn. Op een vriendelijke manier mooi. Al wat grijs, zelfbewust maar niet te macho, zonder dat het de kleverige sociovariant wordt. Helder, duidelijk, eerlijk, maar ook met veel kennis en ervaring pratend over iets waar hij op een bijna rationele manier in gelooft: een andere vorm van strafrecht. Rationeel, ja zeker, maar niet afstandelijk. In het kort, de journalistendroom. Een gracht in Amsterdam, tweede verdieping. Een wat donkere kamer, uitkijken op blinde muren van andere kamers. Tekeningen van zijn kinderen, foto's van boten. En een buro vol notities van telefoongesprekken en genummerde dossiers. Het is warm buiten. We praten over de jongens in Haarlem en het systeem dat ze daar heeft gebracht.

„Eén van de kenmerken van de vrijheidsstraf is dat je niet alleen fysieke beperkingen opgelegd krijgt, maar afgesloten wordt van álle burgerlijke en grondrechtelijke vrijheden. Weg is je vrijheid van meningsvorming en meningsuiting, je vrijheid van informatieverwerving, kommunikatie en privacy. Je wordt vier-en-twintig uur per dag geleefd. En als je je niet aan de regels houdt, krijg je de wind van voren. Het is een kwestie van „niks meer mogen, behalve wat uitdrukkelijk is toegestaan." dat snijdt diep in. Huwelijken gaan stuk, arbeidsverhoudingen worden verbroken, vriendschapsrelaties en karrièremogelijkheden verdwijnen. Geen kattepis dus.

Een gevangene is nergens meer verantwoordelijk voor, dat is het ergste. Iedereen is het er dan ook eigenlijk over eens dat het rendement van gevangenisstraf laag is. Ik vind dat dat voor het hele strafrecht geldt, omdat vrijheidsstraf in wezen haar enige sanktiemethode is. Het kost veel geld en levert alleen een hoop rankuneuze veroordeelden en afgestraften op. Dat blijkt ook uit de cijfers dat mensen die eenmaal in de gevangenis hebben gezeten een veel grotere kans hebben er in terug te komen. Je wordt verhard in een anti-maatschappelijke opstelling.

De rankunes van mensen die hebben gezeten zijn enorm en heel begrijpelijk. De manier waarop ze behandeld worden is om te huilen, zo beledigend en neerbuigend. Je moet wel zeer stijf christen zijn om daar nog enig heil in te zien. En er is nog iets wat het „je gekneveld voelen" verergert. Namelijk dat er maar zo'n klein percentage wetsovertreders wordt gepakt en gevonnist. Het gevoel van „waarom ik wel en zij niet?" Dat is zo onrechtvaardig, dat lijkt zo korrupt en oneerlijk. Daarom is de stemming maatschappij-vijandig en argwanend.

Je moet je dus afvragen wat het nut van het systeem is. Iemand die iets fout gedaan heeft terugkwellen. Het rendement is ook niet dat je iemand straft die het dan nooit meer doet. Het gaat om de noodzaak van een zondebok, een afvalbak waarin op een formeel juiste manier mensen gevonnist worden. Zichtbaar. De kollektieve moraal, de maatschappij, heeft een pispaal nodig. Mensen zijn bang. Bang voor ongeluk, werkloosheid, dood. En voor die angst moet een schuldige worden aangewezen, zodat jij je weer veilig kunt voelen. Het ongenoegen wordt geprojekteerd op diegenen die zich toch al niet aan de regels van het spel houden.

Vijand straffen

Dat is de bestaansgrond van het strafrecht. De maatschappij heeft een duidelijke vijand nodig als bliksemafleider voor echte problemen. Die vijand straffen lijkt dan een oplossing. Als er geen oorlog is, vechten we tegen de kriminaliteit. Maar dat is heel onrechtvaardig. Als je een vijand nodig hebt, moet je die niet zoeken in die ene krimineel die eens wat geflikt heeft. De vijand ligt in korruptie, machtsmisbruik, het gebrekkig funktioneren van de demokratie. Ik vind dat er veel meer inspraak zou moeten zijn. Dat het uit moet zijn met „the privileged few" die de macht hebben en daar misbruik van maken. Het heeft te maken met algemeen welzijn, met de opvoedingsmoraal. Met onderwijs dus bijvoorbeeld."

Hoe kun je nog strafrecht-advokaat zijn als je niet gelooft in het systeem?

„Juist beter. Ik zie zo duidelijk de zinloosheid in, dat ik kan proberen die per zaak, per individu te verminderen. Maar ik denk ook wel eens hoe ik het zou doen als ik minister van justitie zou zijn. Alhoewel ook dat geen echte oplossing is, omdat het om een breed maatschappelijk probleem gaat. Dan zou ik tegelijk minister van onderwijs moeten zijn. Toch kun je wel een paar wijzigingen in het strafrecht proberen aan te brengen, waardoor het wat humaner, wat rationeler wordt. Je kunt andere konfliktoplossingen bedenken en varianten in de procedure. Zodat je ook meer beantwoordt aan het individualistische van elke zaak. De ene verkrachter is de andere niet, elke zaak heeft zijn eigen ontstaansgeschiedenis. Als je daarop goed wilt reageren, zul je ook een groter scala van oplossingen moeten hebben. De strafrechter heeft bijna niks: het wetboek en de gevangenis.

Aansprakelijkheid verdelen

Er is een krisis – nu noemen we dat een misdrijf – waar iedereen zijn zegje over doet. Dan kun je de aansprakelijkheid verdelen. Het lag aan de dader, die te veel had gedronken en zijn pik achterna liep. Het lag ook een beetje aan het slachtoffer, dat onvoorzichtig is geweest. Maar het lag ook aan het feit dat in België zo makkelijk wapens te krijgen zijn. En ook de gemeente heeft schuld, omdat het park zo slecht verlicht is. Verder zijn de flatgebouwen veel te hoog, de balustrades te laag, zodat je daar zo makkelijk bedreigd kunt worden.

Wat je dan nodig hebt is een beslisser, die naar de mate van aansprakelijkheid de schade laat vergoeden. Maar verder moeten er maatregelen worden getroffen om herhaling te voorkomen. Dus wordt de gemeente veroordeeld om de verlichting en de balustrades in orde te maken. De grensbewaking met België moet verbeterd worden. En als er iets mis is met de seksuele moraal van de dader moet daar ook iets aan gebeuren. Dat vind ik een ideale aanpak van een krisis. Dan blijft er nog steeds kriminaliteit, natuurlijk. Dat is er in Rusland en in de bush van Afrika ook, ongewenst afwijkend menselijk gedrag. Maar je kunt wel kriminaliteit opvatten als signaal voor verhoudingen die scheefgroeien, voor ongenoegens die struktureel zijn.

Je kunt niet alles zo oplossen, dat weet ik, want er blijven mensen die zo rankuneus en asociaal zijn dat ze god noch gebod kennen. Dat moet je dan zo goed mogelijk opvangen. Maar er zijn volgens mij niet zo veel mensen die van nature vijandig en gevaarlijk zijn. Er is altijd een reden en een aanleiding. Drugsgebruik is een reden om te stelen.

hem mis. Dan ga ik langer praten. En hem een klap geven ook. Dat is mijn wraakgierigheid. Ook ik kan soms mijn drift niet beheersen. Niets menselijks is mij vreemd. Als ik iemand op mijn fiets zie wegrijden, zal ik hem in eerste in-Slechte familierelaties om je schoonmoeder om zeep te helpen, om maar een cliché te gebruiken. En daarmee is het een struktureel maatschappelijk probleem geworden. Waar je iets aan kunt veranderen. Natuurlijk heb je gelijk dat er ook mensen zijn die echt gek zijn. Nou, die grijpen dat stempel en gaan het gesticht in. Daar heb ik geen moeite mee.

Meer doen dan nu

Maar om even terug te komen op die nieuwe struktuur. Waar het op neer komt is dat je veel méér moet doen dan nu. Ook met de dader. Je gelooft toch niet dat een verkrachter „geneest" van een jaar zitten? Kijk, het zit nou eenmaal niet helemaal lekker tussen mannetjes en vrouwtjes in dit land. Daar moet aan worden gesleuteld. Dat gebeurt ook, maar in persoonlijke relaties en veel te weinig. Sure, die vent is een lul. Dat ook, dat mag je best zeggen. Maar daar ben je er niet mee. In Italië hebben ze een interessant experiment. Daar zetten ze verkrachters in een vrouwensituatie, een wasserij. Ik weet niet of het werkt, maar het is tenminste een rationele poging. Niet kwaad met kwaad vergelden, maar iets doen aan de motivatie voor de daad.

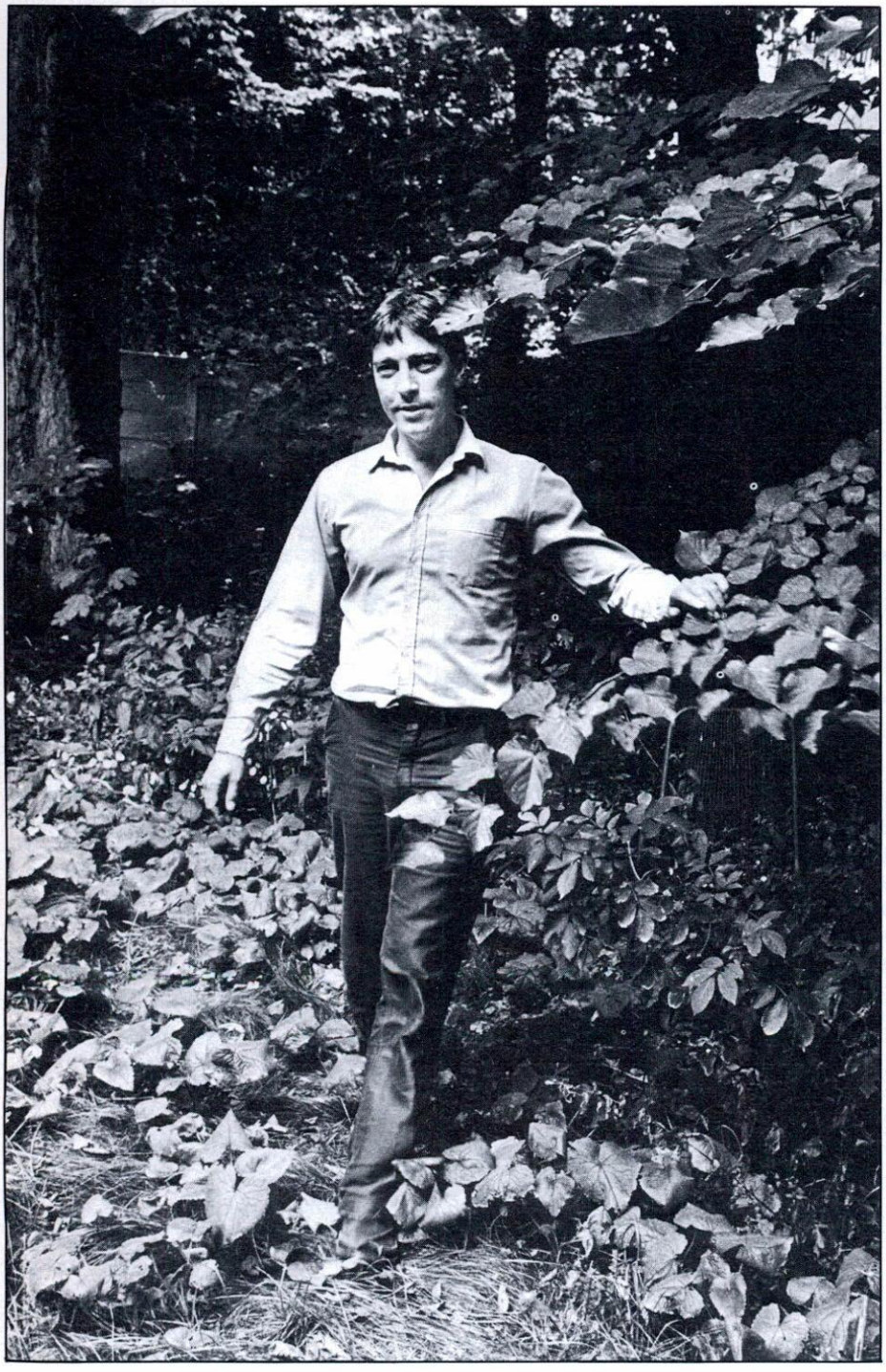

Foto: Liesbeth Sluiter

Job Knap (Coornhertliga)

Mensen zijn bang voor ongeluk, werkloosheid, dood. En voor die angst moet een schuldige worden aangewezen, zodat jij je weer veilig kunt voelen. De maatschappij heeft een duidelijke vijand nodig als bliksemafleider voor echte problemen. Die vijand straffen lijkt dan een oplossing. Dat is heel onrechtvaardig.

Herhaling voorkomen

Naar het slachtoffer toe moet de dader ook bewuster aktie ondernemen. Een kliënt van mij gaat betalen. Voor gescheurde kleren, nachtmerries, op vakantie moeten, verhuizen. Dat kost geld, hij heeft die kosten veroorzaakt, dus hij moet betalen."

Is pijn uit te drukken in geld?

„Je zult wel moeten. Je hebt geen andere methode van goedmaken. Je zult elk misdrijf moeten bekijken als een onrechtmatige daad, het schofferen van iemands recht op vrijheid en integriteit. Die gekwetstheid moet geheeld worden en dat kan alleen maar met geld. Of het slachtoffer moet een andere manier weten. Het huis witten, je excuses aanbieden. Dat moet je per geval bekijken. En hoe kwaad je als slachtoffer of maatschappij ook bent, je moet vooral herhaling voorkomen. Dus moet je zorgen dat de dader uiteindelijk begrijpt wat hij gedaan heeft. Zich kan identificeren met zijn slachtoffer, de pijn kan voelen. Iedereen is te veranderen, tot inzicht te brengen."

Wat optimistisch.

„De mens kan goed én slecht zijn. En als iemand lang en eerlijk volhoudt dat het goed is om iemand te verkrachten of van zijn fiets te meppen, is er iets met stantie een trap geven. Tussen zijn benen, als het even kan. Dat moet ook meer gebeuren. Mensen moeten ook niet alle frustraties laten oplopen. Want uiteindelijk vermoorden ze dan hun schoonmoeder. Een konflikt wat ze misschien met een klap of een ruzie hadden kunnen afdoen. Eigenrichting ja, daar geloof ik wel in. Tot een bepaalde grens natuurlijk. Dat zijn de beroemde juridische principes van proportionaliteit. Laat dat maar aan de juristen over, daar hebben ze al jaren ervaring mee.

Woede bekoeld

Blijft wel dat als ik de dief van mijn fiets twee dagen later tegenkom, ik niet meer kan slaan. Als ik er maar over kan praten en mijn fiets terug krijg. Dan is de eerste woede al dagen gekoeld. Dus vraag ik me af of een rechter, die de zaak maanden later krijgt, nog wel het recht heeft om namens het slachtoffer die woede te gaan botvieren. Dat zal hij rationeel en afstandelijk moeten doen. Dat moet je van hem kunnen verwachten. Alhoewel je ook emotionaliteit een plaats moet geven. Moeilijk dus.

Kijk, eigenlijk wil ik af van het hele strafrecht. Ik ben een abolitionist. Ik wil toe naar een belangrijkere positie van

Hoe kwaad je als slachtoffer of maatschappij ook bent, je moet vooral herhaling voorkomen. Dus moet je zorgen dat de dader uiteindelijk begrijpt wat hij heeft gedaan. Zich kan identificeren met zijn slachtoffer, de pijn kan voelen. Iedereen is te veranderen, tot inzicht te brengen.

het burgerlijk recht. Je kunt met een straatverbod, een schadevergoeding, een verplichting tot herstel van schade of een verbod van verdere stoornis veel meer bereiken dan met een officier van justitie en een strafrechter. Die kunnen alleen mensen de gevangenis inwerken.
Het is ook duidelijker, omdat dader en slachtoffer dan direkt tegenover elkaar staan. En niet dader en maatschappij in de persoon van de officier. In civiel recht zijn beide partijen gelijkwaardig, in strafrecht heb je als verdachte veel minder mogelijkheden dan de officier. Het is ook veel logischer. Ik heb jou schade berokkend door je fiets te stelen. Die schade moet vergoed worden. Waarom moet dan een strafrechter zich ermee gaan bemoeien? Daar wordt niemand wijzer van, behalve de kollektieve moraal. De dader wordt opgeofferd aan de maatschappij."
Maar nu even over het slachtoffer. Die voelt zich onvrij en onveilig.
„Daar heb je dus straatverboden en andere maatregelen voor. Maar wat je ook doet, je kunt iemands veiligheid nooit garanderen. Ook niet met levenslange gevangenisstraf van de dader. Er zijn andere mensen, dus andere daders. Je loopt altijd risiko. Maar je moet doen wat je kunt. Iemand die echt gevaar oplevert, moet je buiten gevecht stellen. En als dat niet kan met bijvoorbeeld een straatverbod, moet je hem opsluiten, ja. Want dan is ie gek en moet hij dwangmatig worden behandeld. Als vrijheidsbeperking niet helpt, kom je bij vrijheidsbeneming. Maar kijk eerst naar andere mogelijkheden. Probeer te zorgen dat iemand een ander doel gaat nastreven. Een mens kan met zijn ongenoegen alle kanten uit. Een boek schrijven, werken, op karate gaan. Maar je moet de mogelijkheden laten zien, zodat iemand er ook een níet destruktieve uit kan pikken."

Ingeborg van Teeseling

DE STRENGE OFFICIER VAN JUSTITIE

NA ÉÉN OF TWEE KEER JAAG IK ZE GOED SCHRIK AAN MET EEN ONVOORWAARDELIJKE STRAF

Ze is als een luipaard. Mooi, soepel, maar uiterst gevaarlijk. „Oppassen", blijft mijn gevoel zeggen, terwijl mijn ogen alleen een aardige, vriendelijke dame zien. De officier van justitie zit drie hoog, achteraan de gang, tegenover het station. Haarlem is dit en het miezert. Mevrouw Hemmes-Boender heeft vanochtend een uurtje voor me vrijgemaakt. Met een rust alsof we de hele dag hebben. Ze praat en lacht graag en veel. Tempo vaak nauwelijks bij te houden. Dit is de andere kant. De visie en argumenten van degene die de jongens in „de Vest" daar gebracht heeft. Ze zijn bang voor haar, de boys. En eigenlijk snappen ze ook niet hoe een vrouw zo hard kan zijn. Een mooie vrouw, nog wel. Dat past niet in het beeld. Mevrouw de officier lacht en begint te praten.

„Dat is de rol die ik speel. Die jongens komen bij mij met een geschiedenis. Rissen inbraken, al jaren lang. Er is van alles met ze geprobeerd, vaak ken ik ze zelfs nog van de kinderrechter. Berispingen, voorwaardelijk gestraft, dienstverlening, uiteindelijk een klein strafje. Als ik ze dan weer tegenkom is het eigenlijk al te laat. Dan zit er niks anders op dan ze voor een flinke tijd opsluiten. En dan vinden ze me dus hard en gemeen. Of het zin heeft moet je je natuurlijk afvragen, maar je kunt niks anders."

Eis je hoog?
„Ik zit aan de top van de middelmaat, schat ik. Dat is het resultaat van ervaring. Ik heb een flinke tijd jeugdzaken gedaan. Daar heb ik gemerkt dat al dat softe gedoe minder helpt dan meteen straf aanpakken. Niet te lang waarschuwen. Gewoon na één of twee keer goed schrik aanjagen met een onvoorwaardelijke straf. Twee weken bijvoorbeeld, wat veel is voor iemand van zestien. Je moet zorgen dat ze het serieus blijven nemen. Niet alleen dreigen, ook iets doen. Anders lopen ze over je heen. Vergeet niet dat ze elke machtsstrijd al gehad hebben. Thuis, op school, vaak ook tuchtschool. Je moet ze er met hun haren bijtrekken. Een grens stellen. Zeggen dat het zo echt niet kan. Alhoewel ik mijn twijfels heb of het sowieso werkt, dat wel. Veel van die jongeren komen steeds langer in het huis van bewaring, voor steeds grotere zaken. In die gevallen straf je alleen om de maatschappij een beetje rust te gunnen. Niet voor henzelf."

Op de grens

Job Knap zegt dat iedereen er wel van overtuigd is dat gevangenisstraf niet werkt.
„Bij die harde kern klopt dat zeker. Die kun je net zo lang opsluiten als je wilt, die gaan door. Maar dat komt door andere dingen. Omdat er rottige omstandigheden zijn. Omdat ze in een club mensen leven die elkaar opjuint. Daar geeft „zitten" een bepaalde status. En naarmate ze meer in die tredmolen zitten, is het voor hen alleen een kwestie van „wat hou ik eraan over?" „Genoeg geld? Prima, daar wil ik wel voor zitten." Normbesef, ho maar. Dat is niet om optimistisch van te worden, nee. Maar ook niet pessimistisch. De groep mensen waar we over praten, is een klein gedeelte van de maatschappij. Een mens kan alle kanten op en vaak genoeg is dat ook de goede. Ik hou me vast aan de jongens die op de grens zitten. Die zeggen vaak na een verblijf in het huis van bewaring: „Voor mij hoeft het niet meer, ik heb mijn portie wel gehad". Want denk maar niet dat het een lolletje is. Al die verhalen dat ze als goden behandeld worden, met roomservice en tv; allemaal onzin. Je bent alles kwijt, mag niks meer zelf. Daar is geen lol aan."
Is er aan die harde kern, zoals jij het noemt, niks meer te doen?
„De vooruitzichten worden steeds somberder. Ze komen in een cirkel terecht. Huizen van bewaring waar ze iedereen kennen, waarvan ze weten hoe de routine in elkaar zit. Waar ze vaak de leuke baantjes krijgen, juist omdat ze de weg weten. Dat vinden ze geruststellend, een soort thuis. En dat maakt het pas echt triest.
Soms proberen we die situatie te door-

breken met een alternatieve straf. Als uitzondering, omdat die eigenlijk bedoeld is voor de lichtere delikten en voor jongens die nog aan het begin staan. Maar als we echt niks anders weten, en we geloven erin dan doen we het wel eens. Als onderbreking. Maar ook dat werkt vaak niet. Het ergste vinden ze de regelmaat. Elke ochtend om kwart voor acht op de fiets naar je werk moeten. Op tijd moeten zijn. Dat valt ze zwaar. Maar als ze daar eenmaal doorheen zijn, vinden ze het werken zelf meestal wel leuk. Probleem is alleen wat er gebeurt ná de dienstverlening. Soms blijven ze hangen bij zo'n projekt en dat is prachtig. Soms kunnen ze via uitzendburo's blijven werken. Vaak lukt er ook niks meer. Omdat ze zelf niet willen of omdat werkgevers geen bajesklanten aannemen. Maar ik vind, als een soort dominee, dat je alvast enig resultaat hebt als het twee op de twintig keer wel lukt.

200 uur asiel

Maar blijft staan dat ik geen overvaller op een dienstverleningsprojekt zet. Daar is zijn misdrijf te ernstig voor. Je kunt een gewelddadige zaak niet afdoen met tweehonderd uur in een asiel werken. Dat kun je tegenover de maatschappij niet maken. Wat dan wel? Eigenlijk zou je in de gevangenis meer moeten doen aan re-socialisatie. Daar komt niet veel van, nee. Bezuinigingen. Er werken steeds minder mensen die het steeds drukker hebben. De kombinatie bewaker-begeleider wordt ook als heel moeilijk ervaren. Je zou daar andere mensen voor moeten hebben, wiens specifieke taak het is om met gedetineerden iets op poten te zetten. Maar daar is dus geen geld voor. Dat is ook de reden waarom er niet vaker bezoekuur

Foto: Liesbeth Sluiter

MEVROUW HEMMES-BOENDER

Niet of alleen maar licht straffen? Dan zou het volstrekt uit de hand lopen. Het menselijk geweten kan wel wat ondersteuning gebruiken, bijvoorbeeld in de vorm van sankties.

is, of rekreatie. Er is domweg geen personeel. Dat is heel slecht, ja."

Eigenlijk ben je als officier dus zinloos werk aan het doen

„Nee hoor, want we praten nu over slechts een gedeelte van de zaken die ik krijg. De grote bulk gaat op een heel andere manier. Ik krijg een dossier op mijn buro en beslis dan of ik de zaak aanbreng of zelf afdoe. Aanbrengen gebeurt bij de grote dingen. Dan komt iemand vast te zitten en gaat het er alleen nog maar om hoe lang. Dan heb je als officier weinig mogelijkheden. Overleg met de reklassering en de advokaat. Maar ook dat heeft voor mij grenzen. Iemand die hier voor de zevende keer voor mishandeling komt, moet gewoon zitten, klaar. Met een jongen die nog nooit iets gedaan heeft kun je heel soms ook bij een ernstiger misdrijf nog wel iets beginnen. Strakke begeleiding van de reklassering, psychologen of maatschappelijk werkers inschakelen, uit zijn omgeving halen. Dat wil nog wel eens lukken. Als alle partijen er iets in zien, tenminste. En je moet altijd bedenken dat je wel leuke dingen kunt verzinnen, maar dat ze wel kontroleerbaar moeten zijn."

Kreatief straffen

Kreatief straffen? Die term hoor je vaak. „Voetbalsupporters een stadionverbod geven, bijvoorbeeld. Dat klinkt goed, maar betekent: meer politie. Anders is onmogelijk na te gaan of iemand zich aan de afspraken houdt. Hetzelfde geldt voor een straat- of horecaverbod. Als zo'n man echt iets wil doen, kun je hem bijna niet tegenhouden. Je hebt geen echte stok achter de deur. Ja, een dwangsom. Maar die mensen hebben niks te makken. dus dat geld krijg je toch niet. Of in ieder geval: de inning ervan levert nogal eens moeilijkheden op. Dat is geen dreiging meer. Ik heb nu twee gevallen van die kerels die steeds terugkomen. Huis binnendringen, mishandelen. Je bent echt puur machteloos als je dat probeert te voorkomen. Ik ga dus nu wel vervolgen. Iets proberen met gedeeltelijk voorwaardelijk en onvoorwaardelijke straf. Soms helpt dat: als je nog één keer in de buurt komt, kun je meteen beginnen met twee maanden zitten. Vaak ook werkt het niet."

Mevrouw de officier praat met verve en betrokkenheid. Het Vak met een hoofdletter. „Mijn werk is mijn liefde." Ondertussen groeien de stapels dossiers op en naast het buro gestaag. Met tussenpozes van tien minuten komt er een karretje vol langs, dat leeg weer weggaat. Ze schijnt het niet te zien.

Ben je nooit bang voor degenen die je aanklaagt?

„Nee. Sterker nog, ik ben minder bang geworden. Vroeger was ik veel angstiger als ik alleen thuis was of 's avonds op straat liep. Sinds ik die mensen elke dag tegenkom, is dat over. Ik weet nu dat er mee te praten valt. Waarschijnlijk ten onrechte hoor, misschien is het alleen gewenning. Je krijgt een plank voor je hoofd. Je wordt gehard, nuchterder. Ik bekijk alles met een soort helikopterview. Laat mijn emoties zo min mogelijk meespelen. Vind dat ook goed, anders wordt het onevenwichtiger en dat moet niet. Als je teveel in de huid van het slachtoffer kruipt, kun je niet meer objektief oordelen. Dat is gevaarlijk."

Zie jij het slachtoffer vaak?

„Jazeker. Vooral vrouwen die met aanranding of verkrachtig te maken hebben gehad. Daar zoek ik zelf ook kontakt mee. Mijn ervaring is dat mensen dat heel fijn vinden. Plezierig verrast zijn. Maar raar, bij slachtoffers van inbraak doe ik het nooit. Dat gaat wel veranderen, omdat we daar steeds meer aandacht aan gaan besteden. Ze op de hoogte houden van de verdere rechtsgang. Richtlijn van het ministerie. Toch is het voor mijn gevoel iets anders, het is niet lijfelijk of zoiets. Terwijl het heel vervelend is.

En er is een praktisch probleem. Het komt zo vaak voor dat we er eigenlijk helemaal geen tijd voor hebben. Dan ben je er dag en nacht mee bezig. Bij de kinderzaken bemoeien we ons veel meer met het slachtoffer van inbraak. Daar zit dan meer een opvoedkundig idee achter naar de dader toe. Zo van: „Piet, jij hebt achtentwintig inbraken gepleegd. Die kun je niet allemaal vergoeden. Maar we pikken er één uit en die ga je maar betalen. Werken ofzo."

Burgers onderling

Ik wou je ook een paar stellingen van Knap voorleggen.
Hij vindt bijvoorbeeld dat het civiel recht eigenlijk de funktie van het strafrecht zou moeten overnemen. Het heeft meer mogelijkheden en een gelijkwaardigere taakverdeling.

„Ik ben er niet zo voor dat burgers het onderling gaan regelen. Daarvoor zijn er te veel wraakgevoelens en emoties. Dat kun je nooit in goede banen leiden. Maar ook principieel vind ik het slecht. Het gaat de overheid om de rust en orde in de héle maatschappij. Door in te grijpen legt ze een grens. Dat is een belangrijke ingreep, die individuele burgers nooit kunnen maken. Nee, het is beter als één instantie als het Openbaar Ministerie die zaken aanbrengt of zelf regelt. Dan krijg je ook één lijn. Rechtsgelijkheid."

Toch blijft het vreemd. De overheid zegt dat de ene mens de ander niet mag schaden. Maar als hij dat wel doet, schaadt de overheid zelf terug. Dat lijkt inkonsekwent. Maakt de overheid zich zo niet ongeloofwaardig?

„Nu stip je alleen het begrip „vergelding" aan. En dat doet de overheid namens het slachtoffer. Het is een vorm van genoegdoening. Laten zien dat het slachtoffer ook nog rechten heeft en verdedigd wordt.

Maar dat is maar één reden waarom je als overheid straft. Een andere is „preventie"."

Waar je net van gezegd hebt dat daar vaak niet zoveel van terecht komt.

(Het is even stil) „Laat ik het zo zeggen: stel dat er helemaal niet gestraft zou worden, of maar heel licht. Dan zou het volstrekt uit de hand lopen. Het menselijk geweten kan wel wat ondersteuning gebruiken. Bijvoorbeeld in de vorm van sankties. Het geweten an sich is niet in staat om misdaad te voorkomen. Nee, de buitenstaanders worden wel degelijk door strafdreiging tegengehouden. Dat heet generale preventie. De waarschuwing aan de hele maatschappij."

Knap vindt dat je bij een konflikt, een misdrijf, zoals bijv. verkrachting veel beter de aansprakelijkheid zou moeten verdelen. Niet alleen de dader heeft schuld, ook gemeente, woningbouwvereniging en zelfs het slachtoffer. Dat is dan argument nummer twee om je meer op het civiel recht te richten. Een officier, dus de overheid, kan moeilijk van zichzelf iets gaan eisen.

„Ik snap die redenatie wel en een beetje zin zit er wel in. Toch vind ik het een slechte manier van denken. De verantwoordelijkheid wordt teveel verlegd. Het is waar dat soms de balustrades laag zijn en het donker is. Maar dat heft

de schuld van de dader niet op. Die is gewoon zijn boekje te buiten gegaan, klaar. Zo kun je wel de hele wereld erbij halen. Nee, principieel fout. Los van het feit dat het praktisch volgens mij onhaalbaar is. Je kunt geen gemeente of woningbouwvereniging mede-verantwoordelijk maken voor verkrachting. Los van het feit dat je geen sanktiemogelijkheden hebt. Nee, ik vind het oneigelijke argumenten. Als iemand verkracht, doet hij dat waarschijnlijk ook onder het felle lamplicht bij een gezinswoning. Het feit dat hij heeft verkracht is de hoofdzaak. Net als mensen zeggen: ik heb maar ingebroken, want de deur stond toch open. Je mag gewoon niet inbreken, klaar.
Maar dat er iets gedaan zou moeten worden aan dit soort slechte omstandigheden is waar. En dat gebeurt ook. Maar op politiek nivo, en niet in een procedure. Dat lijkt me niet goed."

Maar je hebt het over preventie. Volgens mij is dat ook: de lichten repareren, de balustrade verhogen en die flat veiliger maken.
„Ja, dat is waar. (Twijfelt even) Ik denk alleen dat de Coornhertliga te idealistisch is, als ze dat in diezelfde procedure wil gieten. Dat lukt niet. Omdat een rechter of een officier de politiek niet bepalen. Wij houden ons bezig met repressie. Beginnen bij het eind als het al is misgegaan. Dat is ook onze funktie. Het is aan de politiek om zich te buigen over het verbeteren van de wereld, zodat wij het misschien minder druk krijgen. Af en toe dragen wij vanuit de rechterlijke macht wel wat aan. Maar vaak stuiten we dan op financiële en personele problemen. En bij strukturele zaken is het net zo ingewikkeld. Ik heb eens gezegd dat ik werkloosheid zag als het grootste struikelblok van die jongens hier. Het komt in de krant, iedereen knikt en gaat over tot de orde van de dag. Wellicht is dat één van de redenen waarom wij zo zelden onze mond open doen. Je bent volstrekt machteloos. En dat frustreert."

Al met al een treurig verhaal. Gevangenisstraf helpt vaak niet, alternatieve straffen lukken wel, maar hebben uiteindelijk geen resultaat in een groot gedeelte van de gevallen. De politiek wil niet luisteren. Wat nu?
Ik las een tijd geleden in KRI, het blad van de reklassering, een verhaal over een experiment in Amerika. Daar hadden ze wijkraden gevormd, die buurtbewoners tot de orde riepen als ze over de schreef gingen. Onderling oplossen, een beetje eigenrichting dus. Direkt bij de bron. Is dat het dan?
„Gevaarlijk hoor. Terug naar de oude, hechte plattelandsgemeenschap met haar sociale kontrole. Dat heeft zijn goede kanten, maar waar ligt de grens? En wat is de sanktie? Dan ram ik je in elkaar? Slachtoffers zijn vaak zo rankuneus. Wie houdt dat in de hand?
Maar natuurlijk, het lijkt me goed als we allemaal eens wat beter op elkaar gaan letten. Dat is ook het uitgangspunt van de nota van de kommissie Roethof. Met elkaar, samen. Je verantwoordelijk voelen. Dat is goed."

Knap vindt dat mensen eerder moeten slaan, om hun emoties te ontladen.
„Tja, dat zou ik niet voor mijn rekening willen nemen. Tuurlijk, als je gemept wordt, mep je terug. Dat is puur menselijk. Maar toch los je zo geen zaken op. Ik geloof er ook niet in dat mensen minder snel moorden als in een eerder stadium hebben geslagen. Emoties zijn goed, maar tot een grens. Iemand een mep verkopen, als hij je fiets steelt vind ik best. Maar in elkaar slaan gaat te ver.
Het is een kwestie van afwegen. Zoals trouwens alles in dit vak. Dat maakt het juist zo interessant."

Ingeborg van Teeseling

Met speciale dank aan Nel Hordijk, Thea Engel en Martin de Zoete

Humanistische uitvaartbegeleiding

In het najaar bestaat weer de mogelijkheid tot het volgen van de kursus humanistische uitvaartbegeleiding.
Uitvaartbegeleid(st)ers houden een korte toespraak tijdens een uitvaartplechtigheid. Zij doen dit aan de hand van één of meer gesprekken met de nabestaanden.
De kursus bestaat uit twee weekenden vanaf vrijdagavond t/m zondagmiddag en wordt gehouden in:
Assen, 19, 20 en 21 september en 3, 4 en 5 oktober
Hilversum, 7, 8 en 9 november en 21, 22 en 23 november
Meer inlichtingen en aanmelding bij Marian Termeer op het Landelijk Humanistisch Centrum.

Nieuwe folders

Er zijn bij het Verbond drie nieuwe folders verschenen. Eén gaat over het werk van de HV-Homowerkgroep, de tweede maakt duidelijk wat de werkgroep Gewetensbezwaarden Militaire Dienst doet en het derde foldertje geeft een komplete lijst van kontaktpersonen (met adres en telefoonnummer) van alle plaatselijke afdelingen. Binnenkort zal er een folder verschijnen waarin alle uitgaven van het Verbond worden vermeld (met bestelbon).

Sinds 1 mei is Thea Engel werkzaam als centraal geestelijk raadsvrouw bij de inrichtingen van justitie. Daarmee volgt zij Henk van Dam op, die 26 augustus officieel afscheid nam als centraal geestelijk raadsman. Thea Engel studeerde rechten, was juridisch adviseur bij het JAC in Amsterdam en werkte bij de stichting Jeugd- en Jongerenwerk. Verder was zij o.a. humanistisch geestelijk raadsvrouw in een verzorgingstehuis, en koördinator Soiale Zaken bij de stadsdeelraad Osdorp.

OP BEZOEK BIJ DI

Misschien is het typisch voor mijn generatie, maar ik heb geen besef van tijd.
Ik ben 33 jaar, net zo oud als Christus toen hij stierf, maar ik voel mij niet zo oud. De ervaringen die ik heb gehad, lijken de leeftijd die ik heb niet te rechtvaardigen. Aan de andere kant voel ik me weer oud – gek genoeg om dezelfde reden. In vergelijking met anderen merk ik wat ik eigenlijk al heb gedaan. Leeftijd is voor mij daarom iets wat wordt bepaald door de ander. Naarmate ik ouder word, merk ik dat ik me ook meer ga vergelijken met anderen. Wat had Elsschot al gedaan op zijn 33ste? Waar was Reve mee bezig? Hoeveel stukken had Shakespeare toen al gemaakt? Het is niet zo dat ik daar voortdurend mee bezig ben – dat ontneemt je maar al je zelfvertrouwen – maar toch, als de vergelijkingen na te speuren zijn, zoek ik het toch even uit. Blijkbaar heb ik er behoefte aan om me zelf ergens te plaatsen, hoe kinderachtig het misschien ook klinkt.
Het merkwaardigste vind ik toch de plaats die ik inneem in mijn eigen familie.

Mijn ouders hadden, toen zij net zo oud waren als ik nu, al een oorlog achter de rug en moesten helemaal opnieuw beginnen; mijn broer had al twee kinderen gemaakt en mijn zuster ging voor de tweede keer trouwen. Die plaatsbepaling geeft informatie waar je ogenschijnlijk niet zo veel aan hebt. Ogenschijnlijk, want desondanks heb je het nodig om jezelf enigszins te rechtvaardigen. Hoe meet je jezelf anders dan door je te spiegelen aan de anderen?
Ook ik heb mijn wensen en strevingen – maar ook ik moet die dagelijks bijstellen. Niet alleen is mijn wijn daardoor zeer waterig geworden, het geeft ook mijn grenzen aan; in hoeverre is mijn wijn nog te drinken – dat is de vraag die je jezelf wel konstant stelt.

Geschiedenis is daarom ook zo mooi.
Of je het wilt of niet, je kreëert geheel vanzelf een verleden. En omgekeerd heeft het verleden ook invloed op jou. Een wreed kenmerk van het ouder worden, is dat je visies veranderen of juist scherper in beeld komen. De geschiedenis verandert daardoor – en dat heeft eveneens weer invloed op je persoonlijkheid. Ik noem dat wreed omdat, in een levensbeschouwing zoals ik die heb waarin geen bevrijdende God een rol speelt, je kijk op de wereld en jezelf zelden optimistischer wordt.
Alles wordt steeds slechter; we gaan steeds meer achteruit. Maar toch... toch schijnt er ook vooruitgang te zijn – dat zeggen ze tenminste. Ik weet dat ik en mijn generatiegenoten vrijer zijn dan welke generatie daarvoor; ik weet ook dat onze financiële onafhankelijkheid rooskleuriger is dan hij ooit is geweest – en zo weet ik wel veel meer, maar desondanks vind ik het steeds ingewikkelder om die plaats die ik heb in de wereld te rechtvaardigen.
Nou ja. Misschien zie ik het allemaal wel weer heel anders als ik heel oud ben. Misschien herstelt mijn besef van tijd zich dan, al schijnt de geest juist bij oudere mensen de neiging tot het omgekeerde te hebben.
In het Tropenmuseum in Amsterdam, is momenteel een tentoonstelling die ik per se wilde zien: *The Human Story*. De geschiedenis van de aarde en de eerste mens zou je daar kunnen zien.
Het leek me aardig om daar eens met mijn dochter heen te gaan. Die is drie en een half. Ze kan al bijna alles – zij het grammatikaal nog vaak onjuist – onder woorden brengen en zij heeft nog minder dan ik besef van tijd. „Vorige week" is slechts een begrip dat alles kan aanduiden wat niet nu is, hoewel ze met „gisteren" nog vandaag kan bedoelen. In zo'n tentoonstelling zijn we elkaars gelijken. Want wat zegt het mij in wezen om een afbeelding te zien van een mens zoals die er vier miljoen jaar geleden uitzag.
We kijken beiden naar een „afbeelding op ware grootte" van „Lucy", een dame van vier miljoen jaar geleden. Net zo groot als mijn dochter, maar toch al een volwassen lichaam. Marscha vindt haar eng, maar wil nergens anders meer naar toe. Ze vraagt me tientallen keren of de vrouw leeft.
„Nee schat, je hoeft niet bang te zijn."
„Maar ze beweegt haar ogen."
„Ja, maar het is een pop."
„Is ze dan dood?"
„Nee, zij is verzonnen, alleen hebben ze bewegende ogen in haar gemaakt, zodat het lijkt of ze leeft."
„Kan ik haar aaien?"
„Ja, doe maar," zeg ik in de wetenschap dat de suppoosten dit niet prettig vinden. Maar ik wil Marscha van die angst voor haar soortgenoten afhelpen, want ik weet dat haar eigen geschiedenis haar straks genoeg angst voor anderen zal inboezemen.
Ook ik ben geïntrigeerd door „Lucy".
Ze is mooi noch aantrekkelijk, maar mens. Ze is behaard vanwege de kou; heeft een sterk ontwikkelde kaak, platte borsten en is mager. Ze grijpt naar een blad van een boom; haar armen zijn inderdaad nogal lang. Lucy is een Australopithecus. Haar skelet is het meest komplete en werd gevonden in Ethiopië. Haar naam dankt ze aan het gelijknamige nummer van The Beatles. Op het moment dat Don Johanson de ontdekking deed, hoorde hij dat nummer. Lucy moet ongeveer twintig jaar oud zijn geweest toen ze stierf. Volgens de katalogus bleek uit haar gebit dat ze voornamelijk fruit at. Haar lange armen duiden er volgens de geleerden op dat klimmen belangrijk was.
Het is jammer dat er niet een manlijk exemplaar naast staat, al was het maar om mezelf dan nog nauwkeuriger te spiegelen. Mijn beharing is in die miljoenen jaren verdwenen; ik ben bijna een meter groter geworden, ik heb mijn menu uitgebreid en mijn voorhoofd is minder plat. De vorm van mijn handen komt merkwaardig genoeg met die van Lucy overeen.

Behalve mijn dochter staan er nog vele, vele anderen naar haar te kijken. Allemaal onderzoeken we onze overeenkomsten en afwijkingen. Het vreemde is dat er minder wordt gelachen dan bij de apen. Ik vraag me af of dat nu komt omdat we onszelf meer of omdat we onszelf minder herkennen. Ik vermoed het laatste. Zelfs mijn dochter moet om een aap lachen, want zij herkent onmiddellijk de overeenkomsten met haarzelf in iets dat zij niet is. Een aap is een schaamteloos mens. Voor Lucy is zij

HOLENMENS

bang, juist omdat Lucy helemaal niet op haar lijkt, maar waarschijnlijk voelt ze wel aan dat die dichter bij haar staat dan een aap. Dat is bedreigend. Een afwijking van iets dat dichtbij je staat, is nu eenmaal bedreigender dan een overeenkomst met iets dat niet aan je verwant is.

In de katalogus van de tentoonstelling staat een interessante vergelijking: „Stel dat de geschiedenis van de aarde samen geperst wordt in een tijdspannen van zeventig jaar. De mens zou in dit geval nog maar veertien uur op aarde zijn. Het ontstaan van landbouw, kunst, godsdienst, cultuur, de industriële revolutie, de twee wereldoorlogen en de opkomst van de geavanceerde technologie vonden allemaal in de afgelopen anderhalf uur plaats."
We zijn dus nog een jonge soort.
Eén van de nevendoelen van deze tentoonstelling is het laten zien hoe wij, als soort, eigenlijk op weg zijn onszelf te vernietigen. Want we plunderen de aarde en we plunderen elkaar. „Hoewel wij in een gunstige positie verkeren ons een wereldomvattend beeld te kunnen vormen van onze situatie, slagen we er niet in deze kennis te gebruiken om een veilige toekomst te kreëren. We weten meer dan ooit."
Ik merk dat ik het lees zoals mijn dochter naar Lucy keek. Lucy was voor haar eng omdat ze zo dichtbij was; dit soort uitspraken is voor mij eng omdat het ook zo dichtbij is. Ik schrijf dit stuk bijvoorbeeld terwijl ik net terug ben van vakantie uit Engeland. Daar heb ik een tentoonstelling van beelden gezien die de afgelopen tien jaar allemaal zijn verwoest door de zure regen. Tien jaar geleden waren die allemaal nog gaaf. Wat is tien jaar in die zeventig jaar waarin de geschiedenis van de aarde is geperst? Niet eens een sekonde.
Deze persoonlijke wetenschap dient gevolgen te hebben voor de opvoeding die ik mijn dochter geef. Ik zal haar iets moeten bijbrengen over verantwoordelijkheid voor de natuur inklusief de menselijke soort. Maar hebben mijn ouders dat ook niet gedaan? En is dat niet afschuwelijk mislukt? „Je moet heel lief voor dieren en bloemetjes zijn, schat", zeg ik al geruime tijd. Maar bij de slager zegt ze keihard: „deze mijnheer is niet lief voor dieren, hè papa?" En ook de visboer en bloemenman ontkrachten mijn opvoeding en ik zelf doe dat ook om met haar bij die mensen langs te gaan. Goed, misschien lukt het me later om haar een en ander duideljik te maken. Maar ofschoon ik mezelf een redelijk denkend mens vind, besef ik verdomd goed dat ik eveneens meehelp aan het uitmelken van de aarde. En ik kan het nog voor een groot gedeelte rechtvaardigen ook.

Op de tentoonstelling kun je zelf vuistbijlen en andere wapens in je hand nemen. Je voelt dan iets van de zwaarte en je kan je even inleven een holenmens te zijn.
Op een bord verderop staat dat het voedseltekort in de wereld bijzonder ernstig is. „Er moet snel iets aan gedaan worden." Ik hoor aan de reaktie van het publiek de vermoeidheid: „ja, als ze nou eens beginnen al die tomaten eens niet door te draaien."
„Is zwaar," zegt mijn dochter, als ze ook even een vuistbijl mag vasthouden. Op dat moment boezemt zij mij angst in: misschien moet zij straks wel op gelijke wijze aan haar voedsel zien te komen met alleen een iets geavanceerdere vuistbijl.
Ik geloof dat het een theorie van Harry Mulisch is, verwoord in de compositie van de wereld, die zegt dat de mens op weg is naar een situatie die een paradox is van zijn begin. De evolutie, althans in de visie van Mulisch, is niets anders dan de weg die we moeten afleggen om ons uiteindelijk weer precies zo te gedragen als de eerste mensen. Ach, goedbeschouwd kan de evolutie dan weer opnieuw beginnen. Maar wat is de paradox van een paradox? Zit je dan weer op het uitgangspunt? Ik weet het niet.
Het is kortom een sombere tentoonstelling, hoe duidelijk alles ook in beeld is gebracht. Interessant omdat je een beter begrip krijgt over hoe het vroeger geweest moet zijn, maar somber omdat je met dat begrip weinig kunt doen.

Ik was plotseling mijn dochter kwijt en ging haar zoeken. Ik zag haar bij een andere tentoonstelling die ook in het Tropenmuseum wordt gehouden: Speelgoed uit de derde wereld.
Van blikjes, takjes, touwtjes en ander afvalmateriaal had men speelgoed gemaakt. Dat was pas wonderlijk. Hier zag je iets wat ik in de Human Story miste.
Marscha pakte een stuk hout waaraan een blikje met wielen vastzat. Als je ermee over de grond reed, maakte het een harde tik doordat er ergens onderaan een elastiekje met een spijker of iets dergelijks vastzat. Ze kreeg er geen genoeg van. Het was een uiterst simpel

HOLMAN BIJ HOLENMENS

speelgoedje, maar eveneens uiterst effektief. Even vederop was een waterpomp gemaakt van wat takken, een oude autoband en wat touw. In een begeleidend schrijven zette men uiteen wat de voordelen van z'n pomp waren: makkelijk te maken, dus eenvoudig aan te leren en te repareren door de mensen in de derde wereld. En opeens wist ik wat ik in de Human Story tentoonstelling miste: de kreativiteit van de mens.
Is het zo dat onze kreativiteit ervoor zorgt dat wij onszelf misschien vernietigen? Als dat zo zou zijn, zouden we onszelf kunnen redden door onszelf dom te houden. In de theorie van Mulisch zou de weg van de evolutie dan de weg naar de domheid zijn.
Nee, ik geloof dat niet.
Toch nog gelukkig het Tropenmuseum verlaten.
Er is nog toekomst voor Marscha.

Theodor Holman

De tentoonstelling The Human Story is nog tot 19 oktober te zien in het Tropenmuseum in Amsterdam. Daarna gaat de expositie naar Londen, Bremen, Stockholm, Wenen, Parijs, Accra, Lagos, Dakar, Harare en Nairobi.

Technologische vanzelfsprekendheden

Tijdens een bijeenkomst over – vooral militaire – technologische ontwikkelingen, sprak een natuurkundige zijn verbazing erover uit dat de samenleving de meest ingrijpende en zorgwekkende ontwikkelingen zo makkelijk aksepteert en bijkans als vanzelfsprekend aanvaart. In nog geen veertig jaar is kernsplitsing dan wel niet door iedereen geaksepteerd, maar toch geworden tot iets dat erbij hoort in een moderne samenleving.
Al luisterend naar uiteenzettingen die voor een a-technisch mens nauwelijks zijn te volgen, dwalen mijn gedachten af naar de vraag of in het algemeen al die nieuwigheden nu wel als zo vanzelfsprekend zijn opgenomen in ons doen en laten. Zonder daar overtuigende bewijzen voor te hebben, geloof ik daar niets van. Steeds weer komen nieuwe vindingen over ons heen. En wel in zo'n hoog tempo dat we voorafgaande ontwikkelingen nog niet hebben verwerkt. Gelaten aanvaarden lijkt de enige remedie, zoals we de wisseling der seizoenen en natuurrampen als onontkoombaar ondergaan. De technische ontwikkelingen gaan kortom veel sneller dan onze geestelijke verwerking ervan. Alles wijst erop dat de afstand tussen ontwikkeling en verwerking steeds groter wordt.
Nu is geestelijke verwerking nog iets anders dan verstandelijk begrijpen. Met enige moeite kunnen we verstandelijk de ontwikkelingen nog wel volgen. Maar daarmee wordt ons nog niet duidelijk of alles wat mensen kunnen maken ook móeten maken. Een antwoord op deze vraag is pas te geven wanneer we de ontwikkelingen als iets vanzelfsprekends in ons denken en in ons maatschappelijk doen en laten hebben opgenomen.
De vraag blijft dan natuurlijk wanneer iets nieuws niet meer nieuw is, maar een vanzelfsprekendheid is geworden. Het wellicht meest cynische criterium hiervoor zou kunnen zijn de wijze waarop mensen de risico's op de koop toenemen. Zo is de auto een alledaagse verschijning waar niemand bij stilstaat ondanks het feit dat dit voertuig dagelijks onnoemelijk veel slachtoffers vergt. Die vinden we alleen nog maar terug in de statistieken. Vliegen is veel veiliger en eist verhoudingsgewijs veel minder slachtoffers. Maar een beetje vliegtuigongeluk haalt altijd nog wel de voorpagina van een krant. Een ongeluk met een ruimteveer waarbij enkele mensen het leven laten, zou – zo die nog bestonden – een extra-editie op straat brengen.
We zullen naarstig op zoek moeten naar minder drastische kriteria om onze geestelijke bagage en de technologisch-maatschappelijke ontwikkelingen meer met elkaar in evenwicht te brengen, willen we er niet aan tenonder gaan. Daarbij dient niet de ekonomische groei, de vernieuwende technologie of onze militaire (on)veiligheid centraal te staan. Maar de bevordering van de voorwaarden, die mensen in staatstellen zich naar eigen aard en aanleg te ontplooien. In de eerste plaats en boven alles als mens.

M.W. Verduyn

(uit de Nieuwe Noord- hollandse Courant, mei '86)

VERZUILDE ESPERANTISTEN ZIEN NA EEUW NOG STEEDS HEIL IN HUN WERELDTAAL

„Vroeger waren het de Fransen die de bloei van het Esperanto tegenwerkten. Ze zagen er een rivaal in voor hun eigen taal. Want juist het frans zou internationaal gebruikt moeten worden. Momenteel zijn het de Engelsen en de Amerikanen die de bloei van het Esperanto tegenhouden. Maar alleen díe taal is geschikt als wereldtaal. Bij een etnische taal komt namelijk altijd prestige om de hoek kijken."
Aan het woord is Joachim Calado, al jarenlang aktief Esperantist. Volgend jaar vieren de Esperantisten hun eeuwfeest, maar veel reden tot vrolijkheid is er niet. Weliswaar gebruiken momenteel honderdduizenden mensen over de hele wereld de taal. Maar dat is niet genoeg om het uiteindelijke doel te verwezenlijken: minder vijandigheid door een betere kommunikatie tussen volkeren.

In Nederland hebben de verschillende Esperanto-bonden en verenigingen nog maar een armoedig aantal leden (ongeveer 1500). Dat is wel eens anders geweest. Een halve eeuw terug was de aanhang (ook gezien het lagere inwonertal van Nederland) tien keer zo groot. In de jaren dertig betekende Esperanto – vooral voor mensen met alleen lager onderwijs – een goede kans om snel een taal te leren waarmee kontakt met ieder buitenland mogelijk was. Nu zijn de aanwijzingen in de Nederlandse stations met het adres van het dichtsbijgelegen Esperanto-centrum al lang verdwenen. En nog geen zes jaar geleden besloot de PTT de gebruiksaanwijzing in het Esperanto weg te laten in telefooncellen. Teloorgang in Nederland dus.
Toch hebben de Esperantisten op internationaal niveau ook suksessen geboekt. Het aantal mensen op de wereld dat de taal beheerst, stijgt nog steeds langzaam maar gestaag. En het is mogelijk om een brief naar welk land dan ook te adresseren in het Esperanto.

Zoethouders

Het Esperanto begon zijn grillige opmars bijna een eeuw geleden. Maar het geesteskind van de Poolse arts Ludovic Zamenhof vond niet veel weerklank bij de Verenigde Naties (VN) of de Europese Economische Gemeenschap (EEG). Terwijl Esperanto juist daar goed van pas kan komen. Zo gaat in de EEG een derde deel van alle kosten op aan vertaalwerk. Het toenmalige Verbond der Naties en later de Verenigde Naties hebben in de loop der tijd vier resoluties aangenomen ten gunste van de verdere verbreiding van het Esperanto. Maar dat bleken slechts zoethoudertjes. De VN heeft de taal nooit wezenlijk gesteund, door bijvoorbeeld het onderwijs in Esperanto te bevorderen.
Maar optimisme en idealisme, misschien zelfs wel utopisme, zijn karakteriserende eigenschappen van Esperantisten. Dat geldt ook voor Joachim Calado, die al op z'n zeventiende het Esperanto onder de knie had en via de taal zijn vrouw heeft leren kennen. „Op den duur moeten de VN en de EEG wel Esperanto gaan gebruiken", zegt hij heilig overtuigd. „De EEG werkt onderhand met negen talen. De kosten van de vertalingen rijzen de pan uit. Dat eindigt in een financiële chaos. En dan is de beurt aan het Esperanto."

Logische taal

Het Esperanto is makkelijk te leren omdat de taal logisch en regelmatig is opgebouwd. Zo kent het geen uitzonderingen op de grammatikale regels. In vrijwel alle andere talen is dat wel het geval. Mevrouw drs. A. J. Middelkoop, die dit jaar een geheel herziene uitgave van het Nederlands-Esperanto-Nederlands woordenboek volbracht, voegt daar nog aan toe:
„In het Esperanto is bijvoorbeeld de vorm van het werkwoord voor alle personen dezelfde, namelijk estas. Andere achtervoegsels maken andere tijden: estis is was, estas is zal zijn, enzovoort. Zo zijn er ook voegsels om, zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, getal en nog meer zaken aan te duiden. Mal geeft het tegengestelde aan: granda is groot, malgranda is klein. Als een buitenlander Nederlands leert, dan maakt hij vaak vergissingen als lieden en koeieren, vriendheid en zuiverschap. In het Esperanto hoef je voor de juiste uitgang alleen maar de regel te kennen."

Hokjesgeest

Helaas, niet iedereen vindt Esperanto daarom zo eenvoudig. Zo schreef Rudy Kousbroek eens: „Het moeilijke van een vreemde taal zetelt minder in de ingewikkeldheid van de grammatica (moeilijk te leren) dan in de ondoordringbaarheid van het onderliggende denksysteem (moeilijk te begrijpen). Een voorbeeld is het Duits, dat voor Nederlanders moeilijk is om te leren (ingewikkelde grammatika, veel uitzonderingen, etc.) maar desondanks makkelijk te begrijpen (vocabulaire en struktuur). Omgekeerd is voor ons het Chinees een voorbeeld van een moeilijke taal, ondanks de bijna totale afwezigheid van grammatika."
En diezelfde Kousbroek stelde verder vast dat Esperanto een belangrijke katakteristiek gemeen heeft met godsdienstige sekten: het geloof in een betere wereld door de verbreiding van het woord. Ludovic Zamenhof zou zich in ieder geval wel in z'n graf omdraaien als hij zou zien hoe ook de Nederlandse Esperanto-organisaties zijn verzuild. Er is een kleurige vierdeling in christenen, katholieken, „arbeiders" en „neutralen". De hokjesgeest won het van de verbroedering.
Maar Joachim Calado blijft optimistisch: „Wat betekent honderd jaar nou in de ontwikkeling van een taal! Esperanto is ontstaan op dezelfde wijze als bijvoorbeeld het Indonesisch en het Fins. Die hebben een lange groei achter de rug. In feite is Esperanto met z'n bijna honderd jaar nog jong."

Jeroen Nugteren

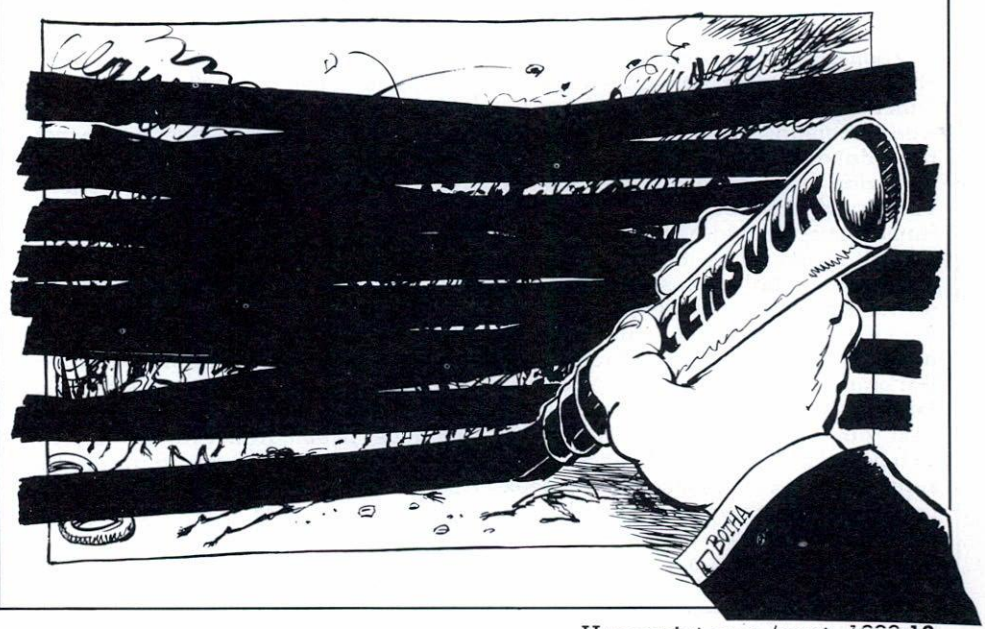

HERNIEUWDE DIALOOG TUSSEN HUMANISTEN EN CHRISTENEN MET WISSELEND SUKSES

Zolang het Humanistisch Verbond bestaat, heeft het met grote regelmaat geijverd voor gesprekken met christenen en kerken. Bij de viering van het veertigjarig jubileum van het HV waren ook vele vertegenwoordigers van godgelovige zijde aanwezig. Onder hen de katholieke minister-president Ruud Lubbers. Uit zijn toespraak bleek dat hij grote waardering heeft voor humanisten. Voor hem betekent het HV een bondgenoot in de strijd tegen toenemende geestelijke vervlakking. De waardering van christelijke bewindslieden voor het HV is in het verleden weleens anders geweest. Zo vroeg in 1951 de christelijke minister H. Mulderije zich in het parlement spottend af wat geestelijke verzorging van humanisten anders kan bieden dan „stenen voor brood".

Hoewel het HV zich tegen deze uitspraak teweer stelde, was het incident vooral ook aanleiding om serieus kontakt te zoeken met christenen en hun organisaties. Befaamd werden in die jaren vijftig de publieke debatten tussen Schillebeeckx de theoloog, en Van Praag de toenmalige voorzitter van het HV.

In de zestiger jaren vonden studiebijeenkomsten plaats tussen de internationaal georganiseerde humanisten en het Vatikaan. Hoewel Rome de gesprekken beëindigde, bleven in Nederland de kontakten doorgaan. Via het pastoraal koncilie waar ook het HV deelnam en tot op heden zijn er kontakten met de Raad van Kerken. In het boek over de geschiedenis van het Verbond, dat dit voorjaar verscheen, zijn nog meer voorbeelden te vinden.

De dialoog tussen humanisten en christenen is dus niet verstomd. Maar leidt ook geen bloeiend bestaan. Misschien komt hierin verandering door het initiatief vanuit de christelijke geestelijke verzorging in de krijgsmacht. De redaktie van het tijdschrift van deze dienst is met een frisse start begonnen door twee christenen en twee humanisten over elkaar aan het woord te laten. Dat is altijd weer boeiend. Maar ook treurig als blijkt dat de dominee van de vier uitgenodigden nog steeds in de „stenen-voor-brood"-fase zit.

Humanistisch hoofdraadsman Joos Sinke stelt in zijn artikel de fundamentele vraag of een dialoog tussen christenen en humanisten wel mogelijk is. De dialoog wordt gekenmerkt door de bereidheid om verantwoording af te leggen. Dat gaat dus verder dan elkaar welwillend aanhoren. Er moet wederzijds respekt zijn, maar daarnaast moet men zich het anders-zijn van de ander realiseren. En verschillen moeten bespreekbaar zijn. Een echte dialoog wordt daarbij gekenmerkt door een zekere kwetsbaarheid van de gesprekspartners, zo schrijft Joos Sinke. Altijd is er het „risiko" dat je een oude mening herziet. De echte dialoog, vooral met andersdenkenden, is een uitstekende gelegenheid om de eigen uitgangspunten te toetsen op hun geldigheid. Zo bezien worden mensen er alleen maar beter van.

Voor humanisten, die de angst niet kennen om een vast geloof te verliezen, is de dialoog een uiterst geschikt instrument om tot geestelijke verrijking te komen. Voor veel christenen tegenwoordig ook, zo weet Joos Sinke duidelijk te maken. Want er is een nieuwe generatie gelovigen gekomen die in de bijbel weliswaar een bron van inspiratie aantreft, maar dit boek niet als enige waarheid beschouwt. God is voor deze mensen niet de Almachtige, maar eerder een „verlangende veronderstelling". De Kerk is er voor hen niet om te kerkeren, maar gericht op emancipatie en tolerantie. Helaas heeft de geschiedenis een lang trajekt van onverdraagzaamheid en onderdrukking door het christendom te zien gegeven. Toch is er die nieuwe generatie gekomen, de groep die tevens bereid is tot dialoog. Het zijn mensen die de angst voor God hebben losgelaten, een angst die op zichzelf zo begrijpelijk is, maar geen werkelijke uitkomst biedt. De behoefte aan houvast en zekerheid is immers heel menselijk. Toch is er geen ontkomen aan: de volwassen mens zal zelf moeten nadenken en beslissingen nemen. Wie godsdienst ziet als instrument om te gehoorzamen, maakt er een moraal van die geschikt is voor kinderen en volwassenen.

Die konklusie staat niet in het artikel van Joos Sinke, maar in een uitvoerige bespreking van o.a. het HV-boekje „Van God los" in een artikel van Rex Brico in Elseviers Magazine van 19 april, Brico stelt hierin dat de volwassen gelovige God ziet als een bron van inspiratie om als mens verder te groeien, verder te reiken, te durven.

Top vier humaniteit

Peter Derkx, de tweede humanistische auteur, gaat ook in op de betekenis van de levensbeschouwelijke uitgangspunten. Hij vindt echter die fundering vaak te vaag: je kunt er alle kanten mee op. Daarom kunnen humanisten het onderling soms zeer oneens zijn, terwijl tegelijk een deel van die humanisten en een deel van de christenen het in de praktijk uitstekend met elkaar kunnen vinden. In de praktijk dus, en dat is nu juist waar het wat Peter Derkx betreft toch op aankomt. Humaniteit, zo stelt hij, daar zijn we allemaal wel voor, maar over de inhoud van dit nobele doel kunnen wij op grond van dezelfde uitgangspunten zeer van mening verschillen. Derkx licht zijn standpunt toe door zijn persoonlijke prioriteitenlijst te geven. Nummer één staat de armoede van bijna één miljard mensen in de ontwikkelingslanden. Daarna volgt de wapenwedloop, de man/vrouw-rolverdeling en als vierde op zijn lijst staat de sociaal-ekonomische onrechtvaardigheid in Nederland genoteerd. Volgens Peter Derkx kan zijn keuze door bepaalde christenen worden gedeeld. „Maar er zijn ook humanisten die mijn opvatting ten felste bestrijden", zo voegt hij er direkt fijntjes aan toe.

Tegenstrijdigheden

De eerste bijdrage van christelijke zijde in het blad „Kernvraag" wordt geleverd door de rk-theoloog Peter Jonkers. Hij is het met Peter Derkx eens dat christenen en humanisten elkaar goed kunnen vinden in het algemene streven „om te werken aan een wereld, waarin het voor de mens goed is om te leven". Vervolgens signaleert hij tegenstrijdigheden in het mensbeeld dat hieraan ten grondslag ligt. „Als we over humaniteit spreken wordt de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens vaak als referentiepunt genomen", zo stelt Jonkers.

In die Verklaring liggen echter twee min of meer tegengestelde mensbeelden besloten. In de eerste plaats zijn er de *individuele* vrijheidsrechten: de bemoeienis van staat en gemeenschap dient beperkt te zijn ten gunste van het vrije individu. Tegelijk spreekt de Verklaring van *sociale* grondrechten, waaruit een mensbeeld naar voren komt van de mens als gemeenschapswezen.

Het naast elkaar bestaan van deze mensbeelden roept spanningen op. De individuele zelfontplooiing moet het soms afleggen tegen een gemeen-

schaps- en staatsstruktuur, die voor de ontplooiing weinig ruimte laat. Uiteindelijk leidt dit ertoe dat „de mens als individu hoe langer hoe meer wordt uitgespeeld tegen de mens als gemeenschapswezen en omgekeerd", stelt Jonkers. Hij raakt hier heel treffend een dilemma waar ook humanisten mee worstelen. Terecht konkludeert hij: wie de fundamentele waardigheid van de persoon centraal stelt, moet zich teweerstellen tegen het eenzijdig aksentueren van zowel volledige zelfontplooiing als het algemeen belang. De verantwoordelijkheid van de mens voor zijn daden strekt zich niet alleen uit ten opzichte van zichzelf, maar ook ten opzichte van de gemeenschap. „De fundamentele moeilijkheid bij dit alles is natuurlijk om uit te maken waarin het algemeen belang en de persoonlijke vaardigheid inhoudelijk gezien bestaan."

Humanist ten diepste onvrij

De tweede bijdrage van christelijke kant in deze diskussie is van de luchtmachtpredikant J. A. Compagner. Hij neemt onverbloemd stelling.
„Voor mij is spreken en denken over humaniteit onlosmakelijk verbonden met geloof in Jezus Christus, in wie de unieke humaniteit van God is geopenbaard." Je mag het sinds Den Uyl het deed niet meer zeggen natuurlijk, maar ik proef hier wel degelijk iets van christelijke arrogantie en deze smaak wordt alleen maar sterker. Want wat is humaniteit volgens dominee Compagner?
„Werkelijke humaniteit is daar, waar die „illusie" van vrijheid, waarin de mens heen en weer wordt geslingerd tussen grenzeloos optimisme en diepe scepsis, wordt doorbroken, waar de werkelijke „grondeloosheid" van het mens-zijn wordt gepeild en waar hem tegelijk vaste grond onder de voeten wordt geboden, een plek om te staan, een plek van geborgenheid."
De vraag is dan: kan humaniteit uit de mens zelf opkomen? Dominee Compagner toont zich een rechtgeaarde calvinist: „Luther wijst hier het vaste punt aan, het punt waarop de mens iemand is, waarop hij werkelijk vrij is, namelijk „coram deo": voor het aangezicht van God (...). Dáár wordt aangegeven wie hij is en dáár krijgt hij de handen vrij tot het doen van humaniteit."
Dominee Compagner maakt heel duidelijk dat wat hem betreft in het aanvaarden van een genadige God de toegang tot werkelijke vrijheid kan worden ervaren. Volgens deze opvatting is de mens in het humanisme „gedoemd tot vrijheid", of anders gezegd: slaaf van zijn vrijheid. Volgens de dominee was het Luther die in zijn debat met Erasmus aantoonde de mens als „speelbal" van zijn vrije wil te doorzien. „En zo doorzag hij de wérkelijke mens."
In het voetspoor van Luther twijfelt dominee Compagner er serieus aan of het werkelijk mogelijk is vrijheid en humaniteit te verwezenlijken vanuit de grondgedachte van menselijke autonomie. Hij vraagt zich af of autonomie „niet altijd weer gaat betekenen het dóórzetten van bepaalde belangen ten koste van die van anderen". En brengt tolerantie niet het gevaar met zich mee een wereld te scheppen waarin mensen naast elkaar leven zonder onderlinge verbindingen? Nog een laatste vraag van de dominee: Is de beslissende zwakte niet dat het humanisme het ontbreken van een „vast punt" aanziet voor vrijheid? In de ogen van dominee Compagner is een humanist ten diepste *onvrij*.
Van de hoopvol ingezette dialoog blijft zo in het vierde artikel van „Kernvraag" weinig nog over. Van een respektvolle, open houding naar humanisten valt bij dominee Compagner weinig waar te nemen. Echte moraal is in de visie van deze predikant pas mogelijk via erkenning van God. Hij noemt dit een geloofskeus, „niet rationeel te verklaren". Daarmee heeft Compagner zich mooi onttrokken aan de verantwoordelijkheid om argumenten te geven. Zelfs de eigen kwetsbaarheid buigt hij om in zijn voordeel.
De door Joos Sinke gesignaleerde onverdraagzaamheid en onderdrukking in de geschiedenis van de kerken wordt bekommentarieerd door de bal terug te kaatsen:
„Het humanisme heeft ook zo de tijd en de gelegenheid nog niet gehad om zoveel inhumaans te produceren als het christendom tot nu toe gedaan heeft."
Nou, u ziet het wel. Het „geloven in mensen" is aan dominee Compagner voorlopig nog niet besteed. De redaktie van „Kernvraag" zal nog een vervolg aan deze diskussie, pardon: dialoog, verzorgen. Dat kan nog heel leuk worden. Wij houden u in „Humanist" op de hoogte.

Bert Boelaars

BRIEVEN VAN LEZERS

BRIEVEN NAAR: REDAKTIE HUMANIST, POSTBUS 114, 3500 AC UTRECHT

PLEIDOOI VOOR HET VERZORGINGSHUIS

„Humanist" heeft flink kleur bekend, anti-Lubbers, en terecht. Toch, in het dagelijkse leven komt voor duizenden landgenoten de ellende van diens partijgenoot minister Brinkman, die de W van Welzijn in zijn blazoen voert. Elke dag komen er nieuwe klachten over besnoeiing op juist de nodigste voorzieningen en vaak voor de minst bedeelden, zoals gezondheidszorg, zorg voor bejaarden, kinderen, gehandikapten, verslaafden, gevangenen, ja wat niet al. En vergeten we kunst en cultuur niet. Soms komt Brinkman met zulke onbekookte, radicale voorstellen, dat hij ze na een paar dagen weer moet intrekken. Dan had hij beter even met publicatie kunnen wachten.

Maar hij heeft ook een heel slimme zet gedaan. Hij heeft n.l. het gerucht doen verspreiden, dat het zo heerlijk is voor bejaarden om zelfstandig te blijven, en dat ze dat zelf ook zo graag willen. En is nu zelfs het Humanistisch Verbond onder die suggestie bezweken? (Humanist juni 1986).

In 1974/75 is men begonnen met de bouw van te duur opgezette verzorgingshuizen. Paradoxaal genoeg kwam al in 1976 het verbod om daar zijn intrek te nemen, tenzij men een bizondere indikatie verwierf. Alleen wie al behoorlijk gehandikapt is krijgt nu genoeg „punten". Nu is daarover wel een excuus te vinden: De pensionprijzen zijn n.l. deels opgelopen tot *f* 3000,– en meer per maand. Er zijn nog altijd senioren die zo'n groot vermogen of inkomen hebben, dat zij die som zelf kunnen opbrengen. (Eerlijk is eerlijk, ook zij hebben een indikatie nodig). Maar wie alleen AOW heeft, komt zo'n *f* 1.900,– te kort, waar dan nog de ziekenfonds- en verzekeringspremie en de persoonlijke uitgaven bij komen. Wat de bejaarden in de verzorgingshuizen te kort komen, betalen gemeenten oftewel „De Bijstand" bij. Al die suppleties worden bij elkaar opgeteld en dat resulteert in miljarden per jaar.

Had WVC nu maar eerlijke gezegd: lieve mensen, het is jammer, jullie hebben hard verzorging nodig, maar er is geen geld genoeg. Nee, er is een gewiekste draai aan gegeven: Thuis blijven is veel fijner.

Hoe komt het dan, dat senioren elkaar leren hoe te antwoorden op vragen van de Indikatie Kommissies? Hoe komt het dan, dat zo'n 30 à 40 jaar geleden, toen de grote verzorgingshuizen als paddestoelen uit de grond rezen, ze allemaal bezet raakten? Zelfs met 60- en 65-jarigen in werkelijk te kleine kamers, bijna zonder bergruimte en technische voorzieningen. En nu de kamers (flatjes) zoveel bewoonbaarder zijn geworden, zou men niet meer willen?

In plaats van bezwaren tegen verzorgingshuizen te zoeken, is het beter de voordelen te vermelden. Zoals de demokratisering, de privacy, de vrijheid, die nu zelfs door de overheid aan direkties en besturen worden voorgeschreven. Ook samenwonen is in menig huis mogelijk. In zo'n kamer *is* men in de eigen omgeving met de eigen vertrouwde meubelen, stoffering, snuisterijen, platenspeler, boeken en noem maar op. Het is fataal om mensen het intreden in een verzorgingshuis tegen te maken. Ze blijven te lang rondtobben, soms een gevaar voor zichzelf en de omgeving en een last voor buren en familie. De ene Indikatie Kommissie is soepeler dan de andere. Maar dat men nog „te goed" geacht wordt, als men alleen maar niet blind is en zich niet per rolstoel moet verplaatsen, hoort nog tot de uitzonderingen. Wel wordt veel te vaak genegeerd, dat de psychische druk nogal eens de zwaarste indikatie is. Wie er zelf nog niet aan toe is, kan zich voldoende realiseren om zo oud, zo moe, zo stijf, zo vergeetachtig en vooral zo langzaam te worden, terwijl hij of zij er toch „nog zo goed uitziet." De hele dag gaat heen aan kizzebizzen, aan iets immaterieels komt men nauwelijks meer toe. Zo bezien is verzorgd worden precies het tegenovergestelde van een „onvrij gevoel" hebben. Als men weer tijd krijgt voor iets kultureels, is het verbazend wat mensen van boven de 90 presteren. Je met 55 jaar al oud voelen is overdreven, dat maak je in de omgeving van een bejaardenhuis echt niet mee.

In allerlei dure brochures van veschillende instanties (met de onkosten zou weer een bijstand gefinancierd kunnen worden) spreekt men van *Mantelzorg* d.i. van familie, buren en vrienden. Dat geeft veel meer het gevoel van verplichting (en het is bovendien wisselvallig) dan anonieme hulp uit de staatsruif en *Flankerend beleid*, d.i. huishoudelijke hulp of kruiswerk.

In beide gevallen gaat het om hooguit een paar uur per dag en een etmaal is lang voor een zenuwachtig en vermoeid mens.

Bovendien wordt er op die thuishulp al net zo hard bezuinigd. Enige gemeenten hebben trouwens al uitgerekend, dat dit soort primitieve, ambulante hulp toch nog duurder uitkomt dan centrale voorzieningen in een verzorgingshuis, waar de hulp bovendien 24 uur paraat is.

Regels en voorzieningen, die een onvrij gevoel geven, zijn in een tehuis nauwelijk merkbaar, zoals ik hierboven al aangetoond heb. De tijden van het Diakenhuismannetje en Dorussie (mot er nou herrie van komme) zijn heus al lang voorbij. En moeten we nu de oren laten hangen naar zulke verouderde praatjes als „zakgeld is een belediging„! Er waren toch immers ook mensen, die de AOW „je hand ophouden" noemden. En „je geld opeten" is ook zo'n tendentieus woord. Wil men soms gemeenschapsgeld gebruiken en ondertussen het geld op de bank of in een oude kous laten? Dat is toch associaal. Welk kapitaal brengt trouwens een rente op van zo'n *f* 2250,– per maand (plus vakantiegeld), zijnde het verschil tussen AOW en pensiongeld plus premie en persoonlijke toelage? Met alleen AOW valt het trouwens ook niet mee, om hulp te betalen en wat daar zo al bijkomt.

Het gevaar bestaat dat wie zich te lang het verzorgingshuis uit het hoofd laat praten zo in nood komt, dat er ineens een verwijzing voor een verpleeghuis volgt. En daar is het komfort nou echt niet groot. In vele verzorgingstehuizen wordt men, als men er eenmaal woont, tot de dood toe verpleegd. Veel te veel ouderen die vlot een indikatie voor verzorging zouden krijgen, blijven „zelfstandig" en plukken de wrange vruchten van de anti-propaganda.

Jacqueline Wijchers (Oosterbeek)

BRIEF

In Rob Tielman's stuk „NA DE VERKIEZINGSKATER", met als ondertitel „herinner uw volksvertegenwoordiger aan de humanistische beginselen" (humanist juni '86) wordt tot lobbyen opgeroepen en wordt 1 keer de PSP, 3 keer de PPR, 5 keer D'66, 10 keer PvdA, 11 keer het CDA en 15 keer de VVD genoemd.

De eerste zin van de laatste alinea begint: „Het Humanistisch Verbond doet niet aan partijpolitiek..." Onder het stuk staat een aktueel politiek cartoon afgedrukt. In het aprilnummer van HUMANIST staat het verslag van de viering van het 40 jarig jubileum van het HV, waar de fraktieleiders van de vier grootste politieke partijen een toespraak hielden.

Onder de kop „HOE HET HV ZIJN JUBILEUM VIERDE", vinden we de zin: „de politiek

was op deze jubileumkonferentie van het HV zeer nadrukkelijk aanwezig." Even verder staat: „Dat daarbij het zwaartepunt op de politiek lag – en dan nog wel op de zeer aktuele partijpolitiek van de dag – had ook het HV niet kunnen bevroeden." Dat laatste dient vervangen te worden door: „...had alleen het HV niet kunnen bevroeden".
Ieder ander zou immers hooglijk verbaasd zijn geweest als de heren Den Uyl, Lubbers, Nypels en Van Mierlo zo kort voor de verkiezingen NIET over de zeer aktuele partijpolitiek van de dag hadden gesproken; het zijn niet voor niets politici.

Konklusie: Het valt niet staande te houden dat het HV niet aan partijpolitiek doet. Dat het HV weigert als politieke partij op te treden is iets anders. Het HV doet er alles aan om in bestaande politieke partijen de humanistische gedachte zoveel mogelijk te pushen. Het HV voert in feite een partijpolitiek meersporenbeleid, in de wetenschap dat het als politieke partij slechts weinig en wellicht geen zetels zou behalen en zodoende weinig of niets in de politieke melk te brokkelen zou hebben.

In zijn stuk haalt Rob Tielman verder nog eens aan, dat het HV een tegenstander van godsdienstige of levensbeschouwelijke partijvorming is. Hij voegt daar fijntjes tussen haakjes aan toe: „We zijn mede daarom blij dat de zogenaamde Humanistische Partij, die niets met ons te maken heeft, bij de verkiezingen niet van de grond is gekomen."
Natuurlijk: Het HV is tegen levensbeschouwelijke partijvorming dus dient een ander dat ook te laten.
Hoewel ik geen banden met de Humanistische Partij heb, vind ik het onder eigen vlag aan de verkiezingen meedoen toch meer „recht door zee" dan het gesjoemel waar het HV nu mee bezig is. Maar ja, Rob Tielman zegt dat het HV niets met ze te maken heeft, dus zullen het wel geen echte humanisten zijn.
Een vage maar beangstigende parallel met de kerk doemt op:

A. De katholieke kerk (de eerste dus de enige echte) zich beroepend op het evangelie met een Paus die zegt wat wèl en wat niet mag.
B. Het HV (het eerste dus het enige echte) zich beroepend op het humanisme met Rob Tielman die zegt wat wèl en wat niet mag.

A. De hervormingsbeweging, zich beroepend op het evangelie die zich niet aan de Paus stoort, waarop deze reageert met een heksenjacht op deze ketters.
B. De Humanistische Partij, zich beroepend op het humanisme die zich niet aan Rob Tielman stoort, waarop deze reageert met een heksenjacht op deze ketters.

A. De katholieke kerk en de hervormingsbeweging die elkaar na eeuwen van strijd steeds dichter naderen, veelal samen godsdienstige bijeenkomsten houden en een politieke partij oprichten waarin het gros van beide stromingen zich kan vinden.
B. Ja, dan houdt het wel op, want het HV zit hier nog ergens in de 16de eeuw.

Nog even terug naar de realiteit. Het huidige HV-beleid. Proberen zoveel mogelijk invloed in bestaande politieke partijen te krijgen.
Rob Tielman schrijft: „Humanisten in PvdA, VVD en D'66 zouden de komende tijd moeten gebruiken om vanuit hun humanistische achtergrond te streven naar samenwerking op konstruktieve grondslag in plaats van elkaar in partijpolitiek verband te verketteren." Juist: Weg met die verouderde partijpolitieke grenzen. PvdA, VVD en D'66 moeten samen één grote Humanistische Partij gaan vormen. Als ze zich dan in godsnaam maar niet zo gaan noemen, want dan moet Rob Tielman zich helaas walgend afwenden.
Weet Rob Tielman wel zeker dat hij op de goede weg is?

Paul Mondeel (Amsterdam)

Jan, we willen met je praten...

De werkgroep van HV-vrouwen uit Utrecht geeft een duidelijke demonstratie van wat ik, en vele anderen met mij, ervaar als de kilte in het Humanistisch Verbond. (Humanist, juni).
De groep heeft kritiek op het interview met mij in de Volkskrant. Naar ik veronderstel hebben zij ook vragen. Dan ligt het m.i. voor de hand om de telefoon te pakken en te zeggen: „Jan, we willen hier wel eens met je over praten". Tenslotte is de afstand tussen Utrecht en Soest maar klein.
Maar nee, de groep deponeert haar kommentaar meteen in de krant. Persoonlijk kennen wij elkaar niet eens. Zo bevestigt deze vrouwengroep in ieder geval één van mijn uitspraken. En bij nadere overweging zou daar nog wel meer op kunnen volgen.

Jan de Leede (Soest)

IK ZOU ZO GRAAG...

Ik zou zo graag nog van alles willen wezen:
leiden – besturen – werken aan een zwaar karwei.
Boeken, gedichten, artikelen kunnen lezen
en schrijven... 't is er niet meer bij...
Blijft over, een uitzichtloos verlangen,
een pijnlijk weten van het naderend end.
De afbouw van ons geest'lijk leven,
dat geen herstel en geen pauzering kent.
Ik zou zo graag dit willen accepteren:
Niet dof-berustend in een zinloos ondergaan.
Ik zou zo graag dit ergens willen leren
en niet – wanhopig naar het einde gaan.
Ik zou zo graag – maar daar moet het nu bij blijven –
omdat wij de regie van 't Leven niet verstaan.

W. de Wit

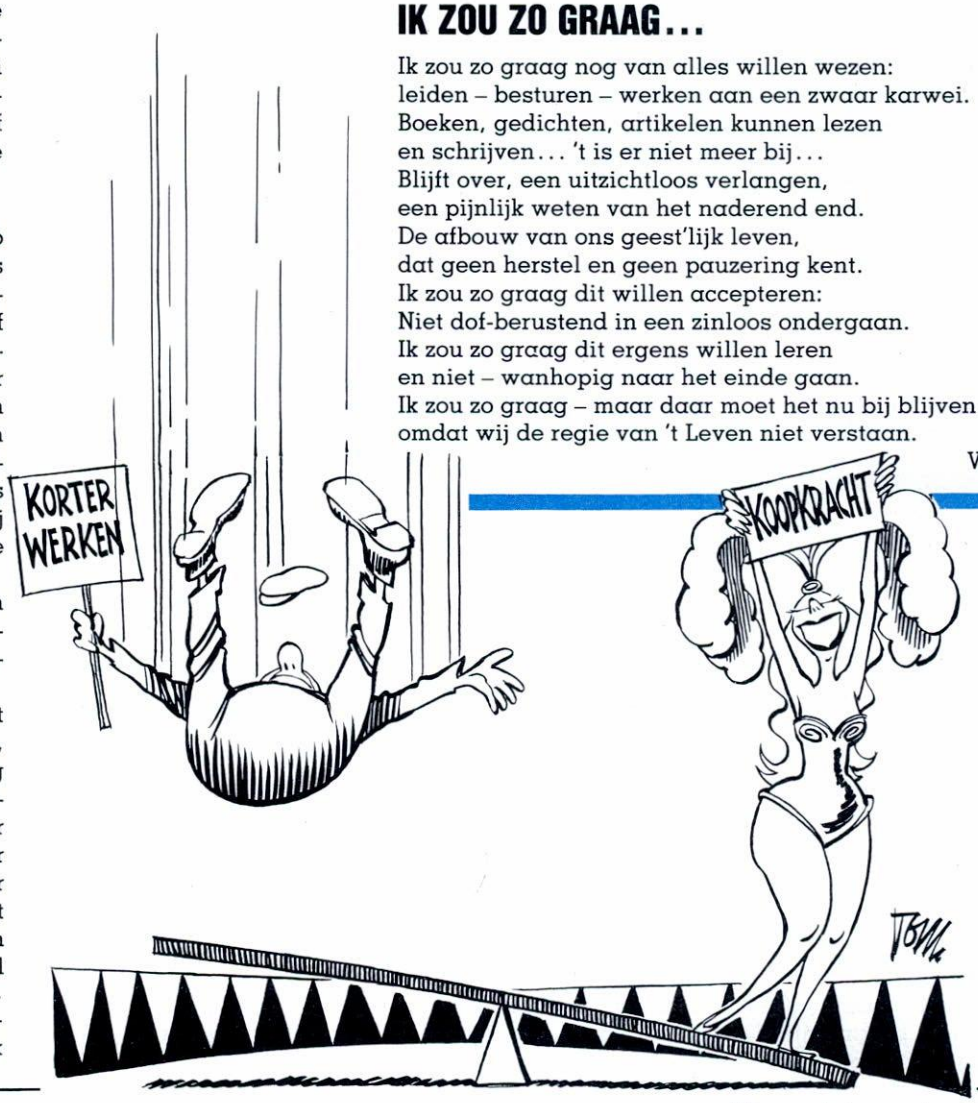

INDIANEN HOUDEN DOLDRA
WESTERLINGEN SPIEGEL VOO

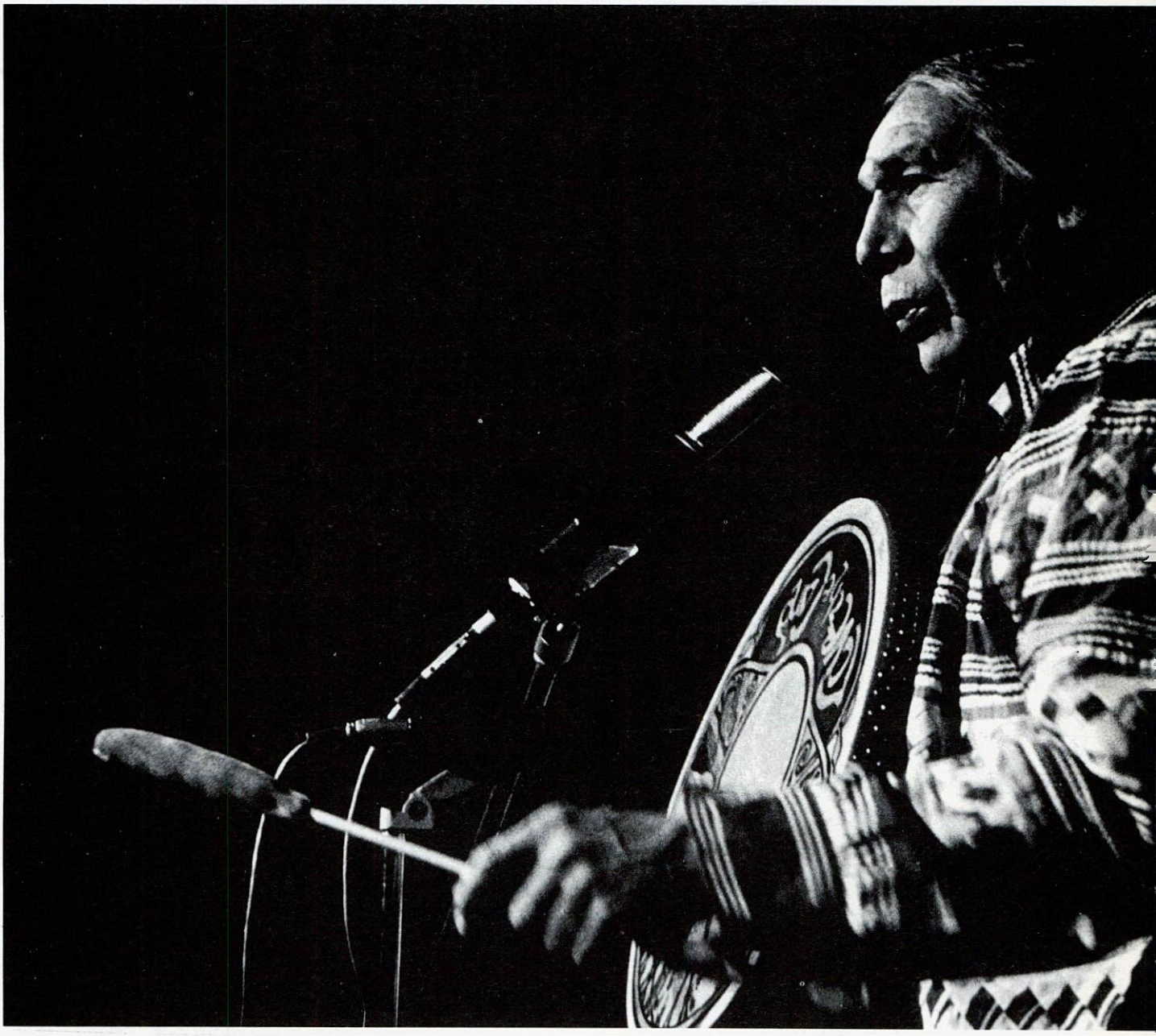

„De wind zal hen over de oceaan blazen
Met duizenden in reusachtige schepen
ze vervreemden van de aarde
ze vervreemden van de zon
ze vervreemden van de planten en dieren."

Met dit gedicht houdt de Indiaanse dichteres Leslie Silko-Laguna de moderne en snellevende westerling een spiegel voor. De ramp in Tsjernobyl ligt nog vers in het geheugen, en het is wellicht de moeite waard om even stil te blijven staan bij haar boodschap.
In de film „Het is de aarde die huilt" kijken vier traditioneel levende Amerikaanse Indianen naar de „kultuur"-monumenten in Europa. Vaak onverwachte en soms schokkende beelden zijn het resultaat. Drie en een half jaar werkte Pat van Boeckel („vooraf had ik geen duidelijke lijn in mijn hoofd") aan de film. „Voor mij was hun andere manier van kijken een schokervaring. Ik heb de film eigenlijk niet gemaakt voor het publiek, maar meer uit eigen interesse. Omdat ik het wil begrijpen. Na het zien van de film moet je niet proberen Indiaan te worden, maar die andere manier van kijken is belangrijk. Dat is met een groot woord de boodschap van de film", legt Van Boeckel bevlogen uit.

Ruim vijfhonderd jaar nadat Columbus als eerste blanke voet aan wal zette in Amerika, reisde Pat van Boeckel, cameraman bij Cineclub Vrijheidsfilms in Amsterdam, hem na. „Ik wilde een film van de Indianen maken. Niet hun kultuur, maar hun manier van leven." De filmer aanschouwde de inheemsen weggestopt in reservaten, niet zelden verslingerd aan de alcohol en verpest door stereo en coca cola. Hij ontmoette er ook een groep traditioneel levende Indianen die op zoek waren naar de oude waarden en tradities. „Levend in de buik van het monster" zoals ze het zelf noemen, proberen ze toch door hun manier van leven „een boom van kritiek" te zijn voor de technologische samenleving. En ze vechten door. Zo zingt Floyd Westerman-Lakota met rauwe, treurige stem: „Broeder, wat een prijs heb ik betaald. Je stal mijn geschiedenis, ver-

ENDE

woeste mijn kultuur". Net als de tradities en gewoonten is ook de eigen taal van de Indianen historie, Engels de taal die hen als een stiefmoeder werd opgedrongen. Hun land werd geëxploiteerd, omdat het rijk was aan mineralen en ertsen. De „rode broeders" werden steeds verder teruggedrongen. „Met de Indianen hebben we onszelf gedood", wordt op een gegeven moment in de film gesteld.

Vervreemding

De film begint met een langzaam, dreigend en donderend aanzwellende zee. Een televisietoestel dat bij eb op het strand staat laat aan duidelijkheid niets te wensen over: het gaat over vervreemding. De blanke kijker wordt door een Indiaanse stem voorgehouden: „Ze vernielen wat ze vrezen. Ze vervreemden van leven en planten, ze zien geen leven". Eén van de Indianen geeft aan wat hun filosofie is: „Onze hele levenswijze is nauw met de natuur verbonden. We moeten in respekt ermee leven. Als we de noodkreet van het dier in het bos niet meer horen, zijn we dood." Cynisch laat hij er op volgen dat we de natuur vanachter een hek bekijken, dat we wilde dieren in een dierentuin als objekten fotograferen. Er is een kampagne van 13 miljoen gulden nodig om duidelijk te maken dat het goed mis is met de natuur, dat we door de zure regen bijna het bos niet meer zien. In de film trachten Floyd Westerman-Lakota, Leslie Silko-Laguna, Bill Wahpepah-Kickapoo en John Graham-Tutchone de kijkers de ogen te openen. „Er is iets door de blanken op gang gebracht wat hen zelf begint te raken."

Heiligschennis

Toen drie van de vier Indianen in Europa waren om in Geneve op te komen voor de mensenrechten van de Indianen in Noord- en Zuid-Amerika, nodigde Van Boeckel hen uit naar Nederland te komen. Hij bezocht met hen enkele plaatsen die kenmerkend zijn voor onze samenleving.
Floyd Westerman schrok zich wild bij het zien van de achter glas liggende Indiaanse mummies in het Rijksmuseum van Volkenkunde in Leiden. „Dit is heiligschennis", stamelt hij. Westerman rent vervolgens naar buiten om tabak te offeren bij de eerste boom die hij tegen komt in het parkje bij het museum. Het bordje „Verboden op het gras te bevinden" laat hem koud. Ook de suppoosten kunnen hem niet op andere gedachten brengen. Westerman zegt geschokt: „De overblijfselen van onze voorouders moeten ze met rust laten. Ze worden hier getoond los van hun betekenis. Waarom is er geen „white men's museum", vraagt Westerman zich af, waar joggingschoenen, alcohol en drugs tentoon worden gesteld.
Met afschuw verhaalt hij van de antropologen die „naar ons land bleven komen net als de dieven en de belasting". „Hier komt de antropoloog, verberg je verleden", vertolkt hij de gevoelens van de Indianen voor de wetenschappelijke pottenkijkers.

Vredeskamp

Met Bill Wahpepah bezocht de filmer de vliegbasis in Woensdrecht. Bij het hek met zogenoemd Navo-prikkeldraad merkt de Indiaan op: „Die scherpe mesjes zijn bedoeld voor mensen: ze weten dat mensen er niet van houden. Als ze vredelievend waren, was het niet nodig. Er zijn veel doden nodig om het systeem te laten draaien. Maar de natuurlijke orde gaat door".
Het vredeskamp kan de Indiaan meer bekoren, zeker als hij ziet dat er ook nog tenten staan. Bij de aktivisten in het kamp legt Bill Wahpepah uit dat al het materiaal dat nodig is om de raketten en de moderne vernietigingswapens te bouwen „van Indianenland" komt. De strategische metalen, zoals uranium van de Coloradohoogvlakte, maar ook het voor de atoomwapens onontbeerlijke plutonium wordt in het „oude" Indiaanse grondgebied gewonnen. Zelfs de eerste atoomexplosie in 1945 in New Mexico deed de Indiaanse bodem uit elkaar barsten. „Het is nu zwaar vervuild gebied", konkludeert de Indiaan. Om er op te laten volgen: „Wij geloven dat de aarde een vrouw is. Wij moeten haar beschermen, want het is onze moeder". De vredesaktivisten in Woensdrecht knikken begrijpend, alsof zij dezelfde gedachte koesteren.

De diergaarde Artis en het Amsterdamse kraakpand Tetterode worden ook door de Indianen bezocht.
De rode draad die door de film loopt, „Er bestaan ook andere wijsheden op deze wereld", wordt door Van Boeckel treffend in beeld gebracht. Zo vormt de elektronische kerk in de Verenigde Sta-

ten met eigen TV-stations, waarbij de preek onderbroken wordt door tv-commercials, een aanklacht tegen zichzelf. De slotscène van „Het is de aarde die huilt" toont het televisietoestel op het strand dat langzaam maar zeker wordt overspoeld door het opkomende water. Symbolisch gezien een wat al te makkelijke oplossing voor de teloorgang van de konsumptiemaatschappij.
„Er moet snel iets gebeuren, heb ik willen duidelijk maken", verklaart Van Boeckel de film. „Niet op de manier van verbeter de wereld begin bij jezelf. Maar er moet iets veranderen dan verander jezelf ook."

Dick van der Peijl

„Het is de aarde die huilt", is voor ƒ 100,– te huren bij:
Re-Run, videoproducties, Postbus 43021, 1009 ZA Amsterdam.
Telefoon: 020-922036.

Humanitas – Praatlijn voor Ouderen

Sinds 4 maart kunt u elke avond/nacht een luisterend oor vinden tussen 22.00 uur 's avonds en 02.00 uur 's nachts. Kunt u niet slapen door wat voor probleem dan ook? Is er niemand tegen wie u vertrouwelijk kunt praten? Via de praatlijn van Humanitas blijft u anoniem. Misschien dat een opbeurend woord helpt uw probleem wat lichter te maken. De medewerkers die u te woord staan, kunnen u ook doorverwijzen zodat u vaak de juiste hulp kunt krijgen. Het is echter in de eerste plaats een práátlijn. Dus u praat en de vrijwillige medewerkers luisteren en adviseren zonodig. Soms is het moeilijk de eerste stap te doen, maar zit u in nood, kunt u al die gedachten niet stil zetten en houden ze u uit de slaap? Bel gerust: 020-273385 en er zal graag iemand naar u luisteren. Velen voor u hebben dit tot hun grote tevredenheid en rust gedaan. Voelt u ervoor om bij dit werk te helpen? En u bent woonachtig in Amsterdam? **Wij zitten dringend om medewerkers verlegen.** Het meehelpen aan de praatlijn gebeurt op vrijwillige basis, reiskosten worden echter vergoed.
Indien u belangstelling hebt kunt u tijdens kantooruren bellen met telefoonnummer 020-262445 en een afspraak maken met onze koördinator voor het vrijwilligerswerk.

020-273385

Boekje over mensenrechten in Chili

Onlangs bracht dr. Jaime Castillo, voorzitter van de Chileense Commissie voor de Rechten van de Mens, een bezoek aan Nederland, op uitnodiging van het Humanistisch Overleg Mensenrechten.
De komst van de heer Castillo en de trieste balans van de mensenrechten in Chili waren voor het Humanistisch Overleg Mensenrechten en het Chili Komitee Nederland aanleidingen om gezamenlijk het boekje *Mensenrechten in Chili* uit te brengen.
In deze publikatie een interview met Jaime Castillo en met Teunis Kamper, werkzaam op het ministerie van buitenlandse zaken. Verder een overzicht van schendingen van mensenrechten in Chili in 1985 en 1986 en de tekst van de resolutie in de VN-mensenrechtenkommissie.
Een citaat: „Natuurlijk had die stille diplomatie niet gewerkt, want de stilte is juist de wereld van Pinochet. Zolang er niets gezegd wordt, heeft hij de illusie dat hij die buitenlanders voor de gek kan houden. U weet, Pinochet ziet de „gringos" als naïevelingen. Hij lacht om ze. Bij zo iemand werkt de stille diplomatie niet, die luistert alleen naar bevelen (Jaime Castillo).
Het boekje is te bestellen door overmaking van *f* 4,60 op giro 1460115 ten name van HOM, postbus 114, Utrecht onder vermelding van „Mensenrechten in Chili".

Basel eert Erasmus

Van 26 april tot 7 september is in het Historisch Museum van Basel een tentoonstelling ingericht over het leven en werken van ERASMUS VAN ROTTERDAM, zoals hij in Zwitserland wordt genoemd.

(advertentie)

POLITIEKE TRILOGIE

SAL SANTEN
Poste-restante Rood
Herziene en uitgebreide druk van *Sneevliet, rebel*, *De Rode Burcht* en *¡ Adiós Compañeros!* Het leven van een revolutionair.
f 37,50 in de boekhandel

BIJ DE BEZIGE BIJ

foto: Chiel Verduijn

Open HV-Homodag sukses

Meer dan 700 mensen bezochten op 28 juni de open dag die de HV-Homowerkgroep hield in het met een enorme roze strik versierde Erasmushuis in Utrecht.
Ieder jaar organiseert het Roze Front, een organisatie van verschillende lesbische en homogroepen een landelijke Roze Zaterdag. Deze dag is een viering en voortzetting van het eerste verzet tegen homo-onderdrukking in Amerika. Dit jaar was de protestdag in Utrecht.
De optocht van zo'n 8500 mensen leidde ook langs het Erasmushuis. Regelmatig was er applaus voor de gevelversiering. Binnen konden de manifestatiegangers de tentoonstelling van mannelijk naakt bezichtigen en een verfrissing drinken. Buiten werden strooifolders verspreid en gratis zonnekleppen uitgedeeld. Een optreden van Leo Dullaert met een café chantantprogramma gaf de Open Dag een mooi slot.

Kursussen voor HVO-gevenden

Er zijn al veel lagere scholen in Nederland waar de leerlingen naast taal, rekenen, geschiedenis en al die andere vakken één uur per week met hun gedachten en gevoelens kunnen spelen. Dat is in het uurtje humanistisch vormingsonderwijs. De kinderen kunnen dan even stilstaan bij wie ze zijn en op zoek gaan naar wie ze willen worden. Dit gebeurt samen met de vakleerkracht die uitgaat van de belevingswereld van het kind.
In een groot aantal plaatsen in ons land kan niet of nauwelijks aan de groeiende vraag van ouders en leerlingen naar humanistisch vormingsonderwijs worden voldaan. De Stichting Humanistisch Vormingsonderwijs organiseert na de zomervakantie in zeven plaatsen in ons land kursussen, waarin u kunt worden geschoold tot het beroep van hvo-gevende. Hieronder worden de kursusplaatsen vermeld en vindt u ook naam en adres van de kursusleiding, bij wie u nadere informatie kunt krijgen.
Hoogeveen: Wil Kes, Ln. v.h. Kwekebos 237 Emmen, 05910-23686
Twente: Rieke Vos, Twijndersdonk 109 Apeldoorn, 055-337715
Ede-Wageningen: Emma Klarenbeek, Massenweg 28 Rheden, 08309-1909
Weert: Jan van Huyksloot, Utrechtlaan 19 Lage Zwaluwe, 01684-3564
Rotterdam/Den Haag: Riet de Boer, v. Nideckstr. 25a Rotterdam, 010-675679
Haarlem: Karen Maas, Zomerluststr. 20 Haarlem, 023-318615
Amersfoort/Utrecht: Joke Zonneveld, Rembrandtweg 266 Amstelveen, 020-415945
Behalve in Hoogeveen en Haarlem worden de definitieve kursusplaatsen hier nog in overleg met de begeleidingsgroep vastgesteld.
Vindt u zichzelf geschikt om dit boeiende werk te gaan doen, of kent u anderen die dit zijn, neem kan kontakt op met bovengenoemde kursusleiding of met het sekretariaat van de Stichting HVO, postbus 114, 3500 AC Utrecht (tel. 030-318145 tst. 35).

HET HV GEBEUREN

NEDERLANDS EN INTERNATIONAAL HOOFDBESTUUR ZEER AKTIEF

Het Nederlandse en het internationale hoofdbestuur hebben met grote voortvarendheid deze zomer een aantal zaken aangepakt. In het volgend nummer van de Humanist zal uitgebreid op het internationale humanisten kongres in Oslo worden ingegaan. In dit nummer geef ik een overzicht van de belangrijkste zaken die in het hoofdbestuur van de internationale unie aan de orde zijn geweest. Allereerst werd afscheid genomen van twee van de drie internationale voorzitters: Howard Radest en Bert Schwarz. Zij worden opgevolgd door de Amerikaanse uitgever Paul Kurtz en ondergetekende. Wij hopen samen met de aanblijvende Joegoslavische hoogleraar Stojanovic een nieuwe aanzet tot groei van de internationale humanistische beweging te kunnen geven. Met name zullen pogingen worden ondernomen om meer humanisten te organiseren in het oostblok en de derde wereld. Er wordt gewerkt aan een uitbreiding van de International Humanist (die aan alle individuele leden van de IHEU wordt toegezonden).
Er komt een internationale uitwisseling van humanistische raadslieden, onderwijsgevenden e.d. Ook wordt gestreefd naar een nauwere samenwerking tussen de humanistische onderwijsinstellingen en media. Er is een nieuw internationaal steunfonds opgericht en er zal aktiever aan fonds- en ledenwerving worden gedaan. Het verrichten van sociaal-wetenschappelijk onderzoek inzake de humanistische stroming zal worden bevorderd. En er komen opnieuw dialogen met marxisten en katholieken, zoals in het verleden met sukses is gedaan. Het internationale hoofdbestuur sprak zijn verontrusting uit over toenemende aantastingen van het menselijk zelfbeschikkingsrecht onder de invloed van fundamentalistische stromingen. Zo werd de uitspraak afgekeurd van het Amerikaanse hooggerechtshof dat het mogelijk maakt dat staten zich tot in de slaapkamer bezighouden met zedenmeesterij. Het werk van het humanistische ombudsteam werd nadrukkelijk ondersteund.

Het Nederlandse hoofdbestuur heeft zich met een groot aantal inhoudelijke zaken beziggehouden deze zomer. Allereerst werd een duidelijke afkeuring uitgesproken van iedere vorm van onvrijwillige euthanasie omdat daardoor het menselijk zelfbeschikkingsrecht wordt aangetast. Verder wordt gewerkt aan standpuntbepalingen over de bevordering van vrouwenemancipatie in het arbeidsproces en over de (on)wenselijkheid van volksraadplegingen en akties tegen Zuid-Afrika. Ook zal het beleid van het nieuwe kabinet kritisch worden getoetst aan onze beginselen. Met name de ongelijke behandeling van humanisten inzake geestelijke verzorging, vormingsonderwijs en zendtijd vormt een belangrijke bron van kritiek. Het tot stand komen van wetgeving inzake vrijwillige euthanasie en de bestrijding van diskriminatie zal krachtig worden bevorderd. Het hoofdbestuur zal daartoe een reeks van gesprekken gaan voeren met bewindslieden en volksvertegenwoordigers.

Op organisatorisch gebied vinden er ook een groot aantal ontwikkelingen plaats. De reorganisatie van het centraal bureau te Utrecht wordt nu grondig aangepakt. Er ontstaan een aantal vacatures waarvoor kandidaten worden gezocht. Binnenkort zijn benoemingen te verwachten bij defensie, het verenigingswerk en de publiciteit. Ook zal het tot stand komen van het Humanistisch Instituut voor Wetenschappelijk Onderwijs en Onderzoek de nodige aandacht vragen. Extra ondersteuning zal worden gegeven aan de ontwikkeling van de geestelijke verzorging in zieken- en bejaardenhuizen en aan de uitvaartbegeleiding. De plaatselijke geestelijke verzorging zal worden gereorganiseerd. En er vinden gesprekken plaats met nieuwe hoofdbestuurskandidaten – waaronder gelukkig veel vrouwen en jongeren. Kortom: er zit beweging in het humanisme, nationaal en internationaal!

Rob Tielman

TRAINING VOOR VROUWELIJKE BESTUURDERS

Besturen van organisaties bestaan meestal nog steeds voor het grootste deel uit mannen. Daar komt maar langzaam verandering in. Ook bij het Humanistisch Verbond. Daarom biedt de werkgroep Emancipatiewerk van het HV vrouwen de gelegenheid een kursus te volgen. Deze hebben tot doel om vrouwelijke vrijwilligers te trainen in deskundigheid, vaardigheid, weerbaarheid.
Zo zijn er twee landelijke kursussen rond het thema „Besturen". Een voor vrouwen die willen gaan besturen (27-29 oktober en 15-17 december) en een kursus voor vrouwen die reeds besturen (28-30 november en 16-18 januari 1987). De kursussen worden gehouden in het vrouwenvormingscentrum De Born in Bennekom. Verdere informatie: 030-318145.
Daarnaast zijn er ook een aantal regionale kursussen in Utrecht, Alkmaar, Nijmegen en Groningen. Thema is steeds hoe je funktioneert binnen gezin, werk of bestuur. In Utrecht wordt de kursus op de maandagavonden gegeven: 10, 17 en 24 november en op 8 en 15 december. Plaats is het Erasmushuis. Verdere informatie: 030-318145.
De kursus in Alkmaar wordt op de donderdagochtenden gegeven: 23 en 30 oktober en op 6, 13 en 20 november. De kursus wordt gehouden in een zaal van lunchroom Petershoek, Spoorstraat 92 in Alkmaar. Voor verdere informatie en opgave: Ria van de Heide, telefoon 02295-3062.
Van de kursus in Nijmegen is op dit moment nog weinig bekend. U kunt hiervoor bellen met Aaf Mevius, telefoon 080-771461. Voor de kursus in Groningen moet u voor verdere informatie bellen met Margreet de Leeuw, 030-318145.

PROJEKTGROEP LEEFTIJDGRENZEN SEX OPGERICHT

Blijft sex onder de 16 jaar strafbaar? Vorig jaar zag het er even naar uit dat het honderd jaar oude verbod op sex van en met jongeren zijn langste tijd had gehad. Er werd anders beslist. De gevolgen zijn niet uitgebleven: in een aantal plaatsen hebben politie en justitie het vervolgingsbeleid weer flink aangescherpt. Maar de strijd is nog allesbehalve gestreden. Er komt in elk geval een wetsvoorstel, hoe goed of slecht dat er ook uit zal zien. En dus politieke diskussie. Een aantal leden van COC en NVSH heeft het initiatief genomen tot de oprichting van een projektgroep-leeftijdsgrenzen. Doel van deze groep is de politieke diskussie rond de leeftijdsgrenzen weer op gang te brengen. Zij hebben daartoe al kontakten met Kamerleden gelegd. Verder hopen ze vooral publicitair bezig te zijn. De projektgroep zoekt enthousiaste mensen die tijd en interesse hebben om mee te doen. Wie meer wil weten, kan schrijven naar Jan Schuijer, Noordwijkstraat 6, 2586 VH Den Haag, of bellen: 070-523622.

HET HV GEBEUREN

ONTMOETINGS-WEEKEND HV-HOMO'S

Wegens enorm sukses houdt de HV-Homowerkgroep opnieuw een ontmoetingsweekend voor mannen en vrouwen. Evenals andere keren vindt dit weekend plaats in het Vormingscentrum „De Kapellerput" in Heeze. Het biedt uitstekende akkommodatie met uitsluitend éénpersoonskamers. Ook is er veel groen in de direkte omgeving.
Het weekend loopt van vrijdagavond 19 t/m zondagmiddag 21 september. De prijs is (naar draagkracht) ƒ 90,– tot ƒ 120,–. Voorwaarde voor inschrijving is een gemeenschappelijke humanistische levensbeschouwing. Weet je hiervan onvoldoende af, vraag dan eerst onze nieuwe en fraai uitgevoerde werkgroepfolder aan. De thema's voor eht weekend zijn nog niet uitgewerkt. Een brochure met meer informatie over het weekend is verkrijgbaar bij: HV-Homowerkgroep, Postbus 114, 3500 AC Utrecht. Tel. 030-318145.

HV-WEEKEND OP ZICHZELFSTAANDEN

Je woont op jezelf, al enige tijd. Dat is niet altijd gemakkelijk. Je eigen kostje verzorgen, sociale kontakten onderhouden. Soms wat eenzaam, soms ook heel vrij. Valt het mee of tegen? *Van 31 oktober tot 2 november* wordt het tweede HV-weekend voor op zichzelfstaanden gehouden. Het vindt plaats in de Essenburg bij Harderwijk, in een bosrijke omgeving. De bedoeling is in groepen ervaringen uit te wisselen, pratend en spelend. Daarnaast is er ruimte voor individuele ontmoeting en ontspanning. Het weekend is kleinschalig van opzet (max. 30 personen). Het begint vrijdagavond en eindigt zondagmiddag. De kosten bedragen ƒ 80,– tot ƒ 100,–, naar draagkracht, inklusief logies en maaltijden. Nadere inlichtingen bij Eva Schaap, tel. 010-253198, of Corrie Metzger, tel. 02154-16167.
Opgave graag vóór 6 oktober door betaling op giroreke-ning 3568479 t.n.v. C. Metzger te Baarn, o.v.v. op zichzelfstaandenweekend. Stuur gelijk een kaartje naar Corrie Metzger, Oosterstr. 43, 3742 SK Baarn, met daarop je adres, telefoonnummer, of je wel/niet vegetarisch wilt eten en of je meerijders kunt meenemen. Deelnemers krijgen een week van tevoren een informatiemap plus deelnemerslijst (voor samen reizen).

LANDELIJKE DAG VORMING OVER GRENZEN

Op 11 oktober zal in het Erasmushuis (Oudkerkhof 11 in Utrecht) weer de landelijke dag vorming worden gehouden. Thema is: grenzen.
Iedereen heeft grenzen, kent (al of niet) zo ongeveer de eigen grenzen, gaat (letterlijk of figuurlijk) wel eens over grenzen heen, wordt wel eens over een grens getrokken, of met grenzen gekonfronteerd.
Grenzen, een flexibel vaststaand onderdeel van ons bestaan.
Omdat grenzen zo'n fundamenteel gegeven zijn, wordt de landelijke dag besteed aan dit thema.
U kunt zich opgeven bij Dini Boer, tel. 030-318145, tst. 23.

AKTIVITEITEN HV-JONGEREN

Het nieuwe seizoen van de Humanistische Jongeren begint op 13 september om 14.00 uur met een bijeenkomst in het Landelijk Humanistisch Centrum (Oudkerkhof 11, Utrecht). Ook is er dan de mogelijkheid om met de met Humanistische Jongeren en het Humanistisch Verbond kennis te maken. Reiskosten krijg je vergoed. Je kunt blijven eten. Bel van te voren even: 030-318145 t.n.v. Hans Vertegaal.

Op 4 oktober presenteren Margot Klute en Hans Hoekzema de eerste themadag van dit seizoen: „Ethiek in alledaagse dingen". Vragen die zoal aan de orde komen: maak ik in de overvolle trein plaats voor iemand, en zo ja voor wie dan? Wel of niet roken in een openbare ruimte? En: mag ik een afgesproken bijeenkomst afzeggen omdat ik geen zin heb? Of moet ik een beter excuus hebben?
De themadag begint om 11.00 uur, vindt plaats in het Landelijk Humanistisch Centrum en kost ƒ 10,–. Daarvoor krijg je je reiskosten vergoed en worden je twee maaltijden aangeboden. Geef je van te voren op: 030-318145, t.n.v. Hans Vertegaal.

HVO-KURSUS IN EDE

In september start in Ede een applikatiekursus die opleidt tot docent van het humanistisch vormingsonderwijs. Verdere informatie: 08309-1909 of 08380-12233.

JUBILEUM GEMEENSCHAP GRONINGEN

Eind november viert de gemeenschap Groningen haar veertigjarig jubileum. Alle (oud-) leden van deze gemeenschap worden uitgenodigd om de feestelijke bijeenkomst bij te wonen. Mocht u nog oud foto- of filmmateriaal die betrekking hebben op HV-aktiviteiten in Groningen, dan zou het bestuur van de gemeenschap dat graag willen lenen. U kunt dat laten weten door te schrijven naar: Humanistisch Centrum, WA Scholenstraat 2, 9712 KW Groningen. Of bellen tussen 10.30 en 13.30 uur: 050-128750.

FORUM-BIJEENKOMST RELIGIEUS HUMANISME

Op zaterdag 11 oktober wordt in Amsterdam een forumbijeenkomst gehouden over religieus humanisme. In het forum zitten ds. Van Ginkel, dr. Nepveu, drs. Sie Dhian Ho en prof. dr. Smits. Deze diskussiedag wordt georganiseerd door de vereniging De Vrije Gemeente en vindt plaats in Amsterdam, Johannes Vermeerstraat 19. Aanvang is 10.30 uur. Iedereen is van harte welkom.

JUBILEUM AMSTERDAM

Op zaterdag 4 oktober viert de gemeenschap Amsterdam haar veertigjarig bestaan met een receptie in het humanistisch centrum aan de Reynier Vinkeleskade 64 in Amsterdam.
Omdat niet alle adressen van oud-bestuursleden bekend zijn, nodigt de gemeenschap hen langs deze weg van harte uit tot het bijwonen van dit bescheiden feestje.

BIJNA PRIJS VOOR HV-RADIO

De jury van de J. B. Broekszprijs heeft tot het laatst toe overwogen om twee programma's van HV-radio in de prijzen te laten vallen. Het betreft twee uitzendingen over totaal weigeren, samengesteld door Ruud Jans. De redaktieleden van het HV-radioprogramma „Het voordeel van de Twijfel" verklaarden trots te zijn. In 1983 ontvingen zij de J. B. Broekszprijs voor het programma over Mary Zeldenrust: „Leven met kanker".
De voorkeur van de jury ging dit jaar unaniem uit naar het NCRV-programma „Hoop in onzekerheid", over het omgaan met kankerpatiënten in eigen kring.

ONTWERP STELLINGEN

„Het Humanistisch Perspektief zal nooit voltooid zijn, het mag ook niet verouderen," zo werd in 1973 vastgelegd. Vier jaar later werd de eerste uitwerking van het Humanistisch Perspektief gepubliceerd. Deze versie is inmiddels sterk verouderd. Reden dus om een nieuwe versie te ontwerpen. HV-voorzitter Rob Tielman deed de eerste voorzet. Veel reakties volgden op zijn voorontwerp. Een kommissie werd benoemd om een nieuwe tekst verder te ontwikkelen. Hierin hebben momenteel zitting Rob Tielman, Albert Nieuwland, Hanny van der Sluis, Paul Cliteur en Jan de Leede.
De eerste ontwerp-teksten voor een herziend Humanistisch Perspektief stonden in het novembernummer van de Humanist vorig jaar.
De werkwijze is dat een deskundige wordt verzocht om een eerste ontwerp-tekst te leveren. Deze wordt vervolgens aan de kommissie voorgelegd, die dan in overleg met de auteur een nieuwe ontwerp-tekst redigeert. Bij elke tekst hoort een korte toelichting. Deze wordt u op verzoek toegezonden. (030-318145, vragen naar Dini Boer). Alle kritiek is welkom, zowel van leden persoonlijk als van groepen die zich over de tekst hebben gebogen. U kunt uw kommentaar sturen naar het Erasmushuis ter attentie van Jan de Leede (Postbus 114, 3500 AC Utrecht). U heeft nog even de tijd, om precies te zijn tot 31 december. Maar wacht u niet te lang.

Hoofdstuk emancipatie

1. Emancipatiebewegingen zijn er op gericht om mensen in staat te stellen zèlf zin en zoveel als mogelijk vorm te geven aan hun bestaan door hen te helpen zich te bevrijden van vastliggende waarden, normen en rollenpatronen waarin zij vaak gevangen zitten.

2. Emancipatiebewegingen hebben een vernieuwende invloed op de maatschappij omdat zij verstarde vanzelfsprekendheden in onze kultuur doorbreken en omdat zij iedereen stimuleren bewuster na te denken en te handelen.

3. Het Humanistisch Verbond voelt zich nauw verwant met andere emancipatiebewegingen, en ziet zichzelf als een punt van bezinning en koördinatie ten behoeve van deze bewegingen. De specifieke humanistische inbreng is gelegen in ons uitgangspunt dat verstarde patronen door mensen gemaakt zijn en dat deze verstarring ook door mensen doorbroken kan worden. Zonder het bewust te zijn worden mensen elkaars gevangenen, terwijl zij elkaar ook zouden kunnen bevrijden.

4. Het menselijke zelfbeschikkingsrecht van iedereen dient versterkt te worden. De overheid moet daartoe op aktieve wijze een voorwaardenscheppende rol vervullen.

5. Historisch gegroeide machtsposities die het zelfbeschikkingsrecht van in het bijzonder vrouwen, homosexuelen, ongehuwden, gekleurden, ongodsdienstigen en dergelijken aantasten, dienen niet te worden omgezet in nieuwe machtsposities maar te worden veranderd in grotere vrijheid en verantwoordelijkheid voor iedereen.
Positieve diskriminatie van achtergestelde groepen is alleen dan gerechtvaardigd als zij bijdraagt tot een eerlijker verdeling van mogelijkheden tot de uitoefening van zelfbeschikkingsrecht.

6. Het non-diskriminatiebeginsel uit de grondwet dient voortdurend uitgewerkt te worden in wetgeving, overheidsbeleid en rechtspraak. De overheid mag niet meewerken (bijvoorbeeld door subsidiëring) aan diskriminerende aktiviteiten.

HUMANISTISCH PERSPEKTIEF

Hoofdstuk opvoeding, onderwijs en vormingswerk

1. Mensen, kinderen inbegrepen, mogen nooit als het bezit van anderen worden beschouwd. Alle opvoeding, onderwijs en vormingswerk dient er op gericht te zijn mensen zodanig te begeleiden dat zij zèlf en samen in staat zijn zin en zoveel als mogelijk vorm te geven aan hun bestaan.

2. Humanistische opvoeding is er op gericht kinderen in vrijheid en verantwoordelijkheid te leren leven. Vrijheid is daarbij niet de afwezigheid van dwang maar vooronderstelt de aanwezigheid van reële keuzemogelijkheden en het vermogen de gemaakte keuzes te verantwoorden.

3. Humanistisch onderwijs bereidt kinderen en (jonge) volwassenen er op voor optimaal te funktioneren in alle levenssituaties. Humanisten zijn tegenstanders van eenzijdige beïnvloeding en hokjesgeest in het onderwijs. De beste school is voor humanisten een pluriforme school waarin alle belangrijke levensbeschouwelijke stromingen tot hun recht kunnen komen en een konstruktieve dialoog met elkaar kunnen aangaan.

4. Het pluriforme onderwijs (openbaar of algemeen bijzonder) dient niet levensbeschouwelijk neutraal ingevuld te worden, maar moet juist de verscheidenheid aan bestaande levensbeschouwingen tot uitdrukking laten komen.

5. De beheersvorm van de pluriforme school behoort zo te zijn dat zowel de samenleving als de direkt betrokkenen invloed op het beleid kunnen uitoefenen, waarbij dan wèl de levensbeschouwelijke pluriformiteit gewaarborgd dient te blijven.

6. Het pluriforme onderwijs dient als basisvoorziening overal aanwezig te zijn. Het verzuild onderwijs is hooguit een aanvullende voorziening die gerealiseerd kan worden als daaraan aangetoond behoefte blijkt te bestaan.

7. Het humanistisch vormingsonderwijs dient landelijk bekostigd te worden in het kader van de grondwettelijke gewaarborgde vrijheid en bekostiging van het onderwijs.

8. Humanistisch vormingswerk is een zodanige begeleiding van mensen dat zij een eigen visie op de aard en de betekenis van het menselijk bestaan kunnen ontwikkelen, op grond waarvan zij zowel hun omgaan met persoonlijke levensproblemen als hun maatschappelijke medeverantwoordelijkheid vorm en inhoud kunnen geven.

Hoofdstuk wetenschap en technologie

1. Het humanisme heeft een positieve houding tot de wetenschap. De relatie met de technologie is problematischer.

2. Van zowel de wetenschap als van de technologie kan worden gezegd, dat ze in het humanistisch denken de rol vervullen van instrumenten. Zij worden positief gewaardeerd voor zover ze worden ingezet om tot een wereld te komen, waarin humanistische waarden beter kunnen worden verwezenlijkt.

3. Zo is de wetenschap door humanisten altijd positief beoordeeld waar zij hielp aan bevrijding van onwetendheid, bijgeloof en onderdrukking. Meer dan voorheen moeten humanisten beseffen dat de wetenschap niet alles kan verklaren.

4. Wetenschap en technologie zijn van positief belang voor zover zij door produktieverbetering helpen mensen te bevrijden van onwaardige armoede. Humanisten dienen er echter voor te waken dat hun toepassing niet leidt tot nieuwe vormen van uitbuiting en afhankelijkheid.

5. Wetenschap en technologie kunnen ons binnen leiden in een informatie-tijdperk waarin de burger over ruimere voorlichting kan beschikken dan voorheen. Humanisten juichen dit toe en pleiten ervoor dat de aktieve en passieve toegankelijkheid van de media blijft gewaarborgd in de zin van tolerantie en pluriformiteit.

6. Wetenschap en technologie zijn in een menswaardige wereld instrumenten voor gezondheidszorg, milieubescherming, rampvoorkoming, mobiliteit, arbeidsverlichting, kennisverbreiding, reflektie en verbetering van levensstijl. Voor zover dat nu nog niet optimaal het geval is ligt dat niet aan hun aard maar aan een niet-humanistisch verantwoord gebruik.

STILLEVEN 9

Relikwieën in verhuisdoos

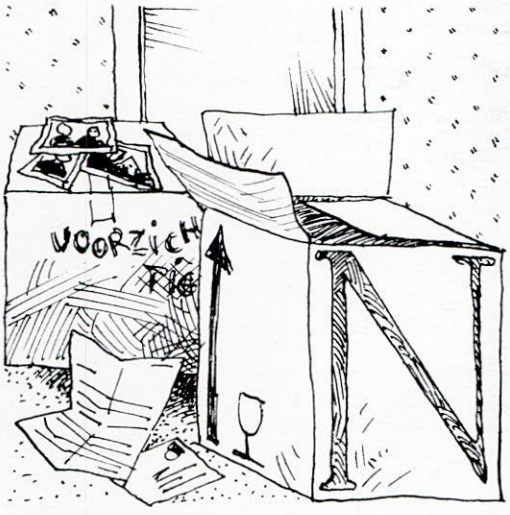

Niemand is mijn naam, nergens mijn verblijfplaats. Ik lijd een zwervend bestaan tussen waar ik niet meer woon en waar ik nog niet woon.
Met elke kist (deze kant boven!) of doos (breekbaar!!) die ik inpak, raak ik mezelf steeds verder kwijt.
Verhuizen is een beetje doodgaan.
Steeds langzamer gaat het inpakken. Keer op keer betrap ik mezelf erop dat ik naar een verre foto zit te staren (was mijn haar toen echt zo lang?) of dat ik in een vergeten studieboek aan het bladeren ben (dat ik daar destijds doorheen ben gekomen).
Het tempo van inpakken valt definitief stil wanneer ik op bladzijde 48 van „Het Kapitaal" (nooit gelezen) een briefje vind; een snel geschreven krabbeltje in een mij onbekend handschrift:

Lieve Koos,
Moest vandaag in Utrecht zijn.
Ben bij je langs geweest, maar je was niet thuis.
Jammer.
Bel je me nog eens op?
Kusjes, Miriam.

Miriam?
Ach ja Miriam, zeg ik hardop en met het uitspreken van haar naam zie ik in een flits haar gezicht weer voor me. Ik moet nog ergens een foto van haar hebben, maar waar?
Ik ga op zoek in een ingepakte doos, vind háár foto niet, maar wel die van Ineke.
Ineke, hoelang is dat nu alweer niet geleden?
Ik vergeet helemaal dat ik op zoek was naar Miriam en twee tellen later is ook Ineke weer vergeten en ben ik achtereenvolgens verdiept in dagboekaantekeningen uit 1973 („Ik drink teveel"), een bundeltje brieven van mijn moeder („Vergeet je a.s. woensdag niet naar de tandarts te gaan?"), rapporten van de R.K. Lagere School Sint Petrus („Koos kan beslist beter!"), kauwgomplaatjes van beroemde filmsterren (waaronder Brigitte Bardot, die heeft ze niet zó maar zó), dagboekaantekeningen uit 1981 („Ik moet echt proberen wat minder te drinken"), plakboeken over Ajax met handgeschreven wedstrijdverslagen („Van onze speciale sportverslaggever Koos Meinderts"), vakantiegroeten per briefkaart van Jan en Alleman uit alle hoeken van de wereld („Pollens, Turkije is niet heet meer, dat is gebraden worden, rééééédsl") en een schriftje Weltschmerz op rijm (Van de Tuin van Eden tot het Puin van Heden, sonnetten van Koos Meinderts").
De relikwieën van mijn verleden slingeren mij heen en weer in de tijd. Nu eens ben ik die verlegen Havo-scholier met puistenkop, dan weer dat voetballertje van tien met een veel te grote bril die met pleister en plakband bij mekaar wordt gehouden. Nu eens die serieuze leerling van de pedagogische academie, dan weer die peace-and-love hippie, liftend op weg naar het folkfestival in Cambridge.
Nu eens raak ik vertederd, dan weer stijgt het schaamrood me naar de kaken, maar bij elk relikwie vraag ik me af: ben ik dit echt allemaal?
Wanneer ik me die vraag voor de zoveelste keer stel, nu naar aanleiding van een kindertekening die ik ooit op de kleuterschool gemaakt schijn te hebben – een monsterlijke krabbel waaraan geen touw valt vast te knopen –, weet ik het antwoord.
Ja, ik ben dit echt allemaal.
Ik ben een zorgeloos voetballertje, een tobberige puber, een verbeten wereldhervormer die teveel drinkt. Ik ben ja en nee en geen mening.
Met twee handen tegelijk schuif ik drieendertig jaar geschiedenis in een lage verhuisdoos.
Ik moet opschieten. Over een uur rijdt de verhuisbus voor. Ik heb zin om te verhuizen.
Zin om in mijn nieuwe huis mezelf uit te pakken. Zin om van dat nu nog lege, akelig netjes geschilderde huis, mijn huis te maken.
Het huis van een voetballertje, een puber, een wereldhervormer die teveel drinkt.

illustratie: Annette Fienieg

tekst: Koos Meinderts